

Evaluatie Stimuleringsfonds voor de Journalistiek 2011-2016

In opdracht van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Project:

2017.032

Publicatienummer:

2017.032.2017-013

Datum:

Utrecht, 28 augustus 2017

Auteurs:

drs. Sven Maltha
dr. Frank Bongers
dr. Paul Rutten
ir. Leonie Hermanussen
Tessa Groot Beumer Msc

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	5
1 Inleiding	10
1.1 Achtergrond	10
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	11
1.3 Onderzoeksaanpak.....	12
1.4 Leeswijzer	14
2 Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	15
2.1 Doelstelling en taken.....	15
2.2 Governance	16
2.3 Financiën	17
2.4 Conclusie.....	18
3 Subsidieverstrekking	21
3.1 Subsidieregelingen.....	21
3.2 Omvang subsidieverstrekking.....	27
3.3 Type aanvragers.....	28
3.4 Conclusie.....	28
4 Onderzoek.....	31
4.1 Onderzoeken.....	31
4.2 Bekendheid onderzoek	32
4.3 Conclusie.....	33
5 Overige taken	35
5.1 Organisatie van bijeenkomsten.....	35
5.2 Communicatie	35
5.3 Signaalfunctie richting de politiek	38
5.4 Conclusie.....	39
6 Doeltreffendheid	41
6.1 Uitvoering wettelijke taken en activiteiten.....	41
6.2 Doeltreffendheid van de subsidieverlening	44
6.3 Doeltreffendheid van het onderzoek	48
6.4 Doeltreffendheid van de kennisdeling	50
6.5 Meerwaarde Stimuleringsfonds.....	50
6.6 Conclusie.....	53
7 Doelmatigheid van de uitvoering	55
7.1 Doelmatigheid aanvraag- en besluitvormingsprocedure	55
7.2 Doelmatigheid taakverdeling bureau en bestuur in aanvraagprocedure.....	58
7.3 Doelmatigheid bestuursmodel en samenstelling bestuur	58
7.4 Kosten voor de taakuitvoering	60
7.5 Conclusie.....	61

8	Verbeterpunten uit vorige evaluatie.....	62
8.1	Opvolging verbeterpunten vorige evaluatie	62
9	Conclusies en aanbevelingen	65
9.1	Conclusies	65
9.2	Aanbevelingen.....	68
Bijlage 1.	Overzicht gesprekspartners en deelnemers workshop	71
Bijlage 2.	Achtergrondgegevens survey	73
Bijlage 3.	Totaaloverzicht financiële analyse	74

Managementsamenvatting

Dit rapport bevat de evaluatie van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ) over de periode 2011-2016. Conform de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen dient het functioneren van een zelfstandig bestuursorgaan vijfjaarlijks te worden geëvalueerd. De evaluatie is uitgevoerd door Dialogic *innovatie en interactie* in samenwerking met Paul Rutten Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, directie Media en Creatieve Industrie in de periode mei - juli 2017.

Doelstelling en taken SvdJ

Het SvdJ beoogt de kwaliteit, diversiteit en onafhankelijkheid van de journalistiek te stimuleren door met geld, kennis en onderzoek de vernieuwing van de journalistieke infrastructuur in Nederland te bevorderen. Om dit doel te bereiken, kan het SvdJ onderzoek (laten) verrichten over het functioneren van de journalistiek of subsidie verlenen aan projecten. Het SvdJ is op grond van artikel 8.3 van de Mediawet 2008 belast met drie taken:

1. Het verstrekken van **subsidies**;
2. Het verrichten of doen verrichten van **onderzoek** met betrekking tot het functioneren van de pers;
3. De uitvoering van **overige taken** die zijn opgedragen bij of krachtens de Mediawet 2008 en andere wetten.

De doelstelling van dit evaluatieonderzoek is een analyse en beoordeling van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het SvdJ. De doeltreffendheid wordt beoordeeld aan de hand van de mate en manier waarop het SvdJ voldoet aan zijn doelstelling en is van externe aard. In de beoordeling van doelmatigheid ligt de nadruk op de interne werking en governance van het Fonds.

Hierna volgen de belangrijkste uitkomsten uit de evaluatie, beginnend met een samenvatting van opvolging van de zes verbeterpunten uit de vorige evaluatie (2006-2010). Daarna volgen de belangrijkste conclusies en aanbevelingen.

Samenvatting opvolging verbeterpunten uit vorige evaluatie

Verbeterpunt	Opvolging
1. Vergroot de transparantie van subsidieverlening.	Er zijn verbeteringen doorgevoerd. Over het algemeen wordt het proces als transparant ervaren.
2. Heroverweeg het gekozen bestuursmodel.	Heroverweging heeft plaatsgevonden maar niet geleid tot een verandering in het model. Er zijn wel enkele procedures en werkwijzen aangepast.
3. Heroverweeg omgang met regeling persorganen.	Heroverweging heeft plaatsgevonden. Er wordt nauwelijks meer beroep gedaan op de regeling en het Fonds maakt geen aparte middelen meer vrij maar houdt een reserve aan.
4. Meer oog voor bruikbaarheid onderzoek.	Het Fonds slaagt hier in toenemende mate in. In het algemeen is de toepasbaarheid toegenomen (minder academisch) hoewel de uitkomsten vaak weinig verrassend zijn. Het Scenario-onderzoek is erg goed ontvangen.
5. Investeer in toenadering tot veld.	Hier is flink in geïnvesteerd en met succes. Door in diverse activiteiten (communicatie, bijeenkomsten,

coaching, feedback op voorstellen) direct contact te zoeken met het veld is het Fonds in toenemende mate zichtbaar.

6. Verzamel meer kengetallen en voer effectevaluaties van de regelingen uit.

Dit is in de evaluatieperiode gedaan; het Fonds evalueert de diverse regelingen regelmatig.

Uitkomsten evaluatie SvdJ periode 2011-2016

Hoofdconclusie

Het Fonds is er in de afgelopen evaluatieperiode (2011-2016) in geslaagd om op professionele en effectieve wijze uitvoering te geven aan zijn wettelijke taken inzake subsidieverlening en onderzoek. Het is daarbij tevens gelukt om de sector meer en beter te betrekken (ook de kleine en nieuwe spelers) en zijn zichtbaarheid te vergroten. Het lukt het Fonds ook om middels de ruimte die de formele doelstelling geeft en de mogelijkheid om 'overige taken' uit te voeren in te spelen op nieuwe ontwikkelingen in en vragen uit de sector. De aandacht voor coaching en begeleiding van startende ondernemers in de journalistiek en de signaleringsfunctie richting de politiek illustreren deze verbrede en proactieve taakinvulling in praktische zin. Meer strategisch ontwikkelt het Fonds zich van een subsidieverstrekker naar een katalysator voor innovatie. De meerwaarde van het Fonds komt ook tot uitdrukking in het gegeven dat veel van de door het Fonds gesteunde projecten geen doorgang zouden vinden zonder deze steun, en dat gesteunde projecten resulteren in spillovers en cross-sectorale samenwerking.

Ondanks de verbeteringen die het Fonds in de afgelopen periode heeft gerealiseerd (naar aanleiding van de vorige evaluatie) vragen enkele punten nog nader aandacht. Vanwege de genoemde kennisspillovers zou het Fonds afgewezen aanvragen wellicht meer aandacht kunnen geven, niet alleen wat betreft de onderbouwing van afwijzingen, maar ook in de vorm van gerichte 'nazorg' om in de toekomst tot verbeterde voorstellen te komen. Wat betreft de (uitbestede) onderzoeken lijkt winst mogelijk door meer nog dan nu vraaggestuurd te opereren. Met name voor toekomstgericht en toepassingsgericht onderzoek blijkt veel interesse in het veld te bestaan. Verder blijft de toekomstvastheid van het gehanteerde bestuursmodel een aandachtspunt.

Doeltreffendheid SvdJ

1. Het Fonds is er in geslaagd om in de afgelopen periode zijn taken uit te voeren, in het bijzonder ten aanzien van het verstrekken van subsidies (voor innovatie), het verrichten van onderzoek (ten bate van de gehele sector) en overige taken. De innovatiestimuleringsfunctie wordt in het veld breed onderschreven en als belangrijkste meerwaarde van het Fonds ervaren. De scenariostudie is een goed voorbeeld van onderzoek dat veel impact heeft gehad in de vorm van ontstane samenwerking tussen het SvdJ (zowel bureau als bestuur) en het veld (zowel private als publieke partijen). Ook heeft het Fonds adequaat overige taken opgepakt die liggen in de sfeer van communicatie en de begeleiding van startende ondernemers.
2. Het veld ziet een belangrijke meerwaarde in het Fonds als een belangrijke aanjager van journalistieke vernieuwing, hoewel bij sommigen het beeld bestaat dat het SvdJ meer nadruk legt op innovaties in verdienmodellen (à la Blendle) en technologieën (waaronder Podcast) dan in journalistiek-inhoudelijke innovatie (bijvoorbeeld User Generated Content of datajournalistiek).

3. Het Fonds slaagt erin om in de breedte het veld aan zich te binden, en dat inclusief nieuwe spelers. Dit komt het best tot uitdrukking in de brede spreiding van deelnemers aan de subsidieregelingen volgens de survey (20% internetonderneming, 12% uitgever, 12% individuele journalist, 9% ICT-leverancier, 7% omroep).
4. Een meerderheid van de projectaanvragen die het Fonds niet ondersteunt met een subsidie vindt geen doorgang (57%). Van de projecten die wel steun ontvangen, zou eveneens een meerderheid geen doorgang vinden zonder steun (58%). Deze resultaten duiden op een toegevoegde waarde (additionaliteit) van de subsidieregelingen. Tegelijkertijd geldt dat een niet onaanzienlijk deel van de innovatieprojecten ook zonder subsidie doorgang had gevonden (43%), soms in afgeslankte vorm, soms met steun van andere investeerders.
5. Ondanks de positieve reacties op het scenario-onderzoek, is de impact van de onderzoeken in zijn algemeenheid minder evident. Een meerderheid van de geïnterviewden stelt dat ze bijdragen aan de vergroting van de pluriformiteit van journalistieke producten en (in iets mindere mate) aan de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen. Enkele geïnterviewden stellen echter de vraag in hoeverre de onderzoeken die door het Fonds zijn geëntameerd voldoende waarde toevoegen aan de bestaande kennis en onderzoeken. De indruk bij hen bestaat dat er op meerdere velden sprake is van vergelijkbare inspanningen op hetzelfde thema. Meer coördinatie op dit punt door bijvoorbeeld het ministerie zou kunnen leiden tot meer efficiëntie en samenwerking van het Fonds met andere partijen die onderzoek (laten) doen, zoals het Commissariaat voor de Media en het Sociaal Cultureel Planbureau. Wat betreft het scenario-onderzoek wordt vooral het brede draagvlak en de toegenomen samenwerking als belangrijkste resultaat genoemd.
6. Het innovatiestimuleringsprogramma zorgt ervoor dat niet alleen projectdeelnemers direct profiteren (slimmer worden) van de ontwikkelde kennis en innovatie, maar dat deze resultaten indirect ook doorsijpelen naar andere organisaties binnen en buiten de sector. Er is dus sprake van spillover effecten, die wellicht een belangrijker resultaat van het project vormen dan de beoogde oorspronkelijk doelstellingen.
7. Het is mede - vanwege het vorige punt - wenselijk om kennisdeling beter te borgen, ook wanneer projecten zijn mislukt. Terugkoppelmomenten worden door het veld als zeer waardevol ervaren.
8. Doeltreffend is het Fonds iets minder waar het gaat om vergroten van de pluriformiteit. Wel is de toegang tot en mogelijk daarmee het gebruik van journalistieke content vergroot, maar de diversiteit van de content is daarmee niet veranderd. De vraag is of de opdracht aan het Fonds in het licht van deze conclusie mogelijk bijstelling behoeft.

Doelmatigheid SvdJ

9. De subsidieaanvragers zijn in de breedte tevreden over het aanvraagproces (van aanvraag tot en met besluitvorming en terugkoppeling). Gemiddeld genomen is men iets kritischer over de transparantie van het proces en de onderbouwing van het besluit over de aanvraag. Dat geldt beduidend sterker voor degenen wier verzoek is afgewezen dan voor degenen die subsidie ontvingen.
10. Het Fonds heeft vrijwel alle aanbevelingen uit de vorige evaluatie een goede opvolging kunnen geven. De aanbeveling om het bestuursmodel te heroverwegen is weliswaar opgepakt, maar dit heeft niet geleid tot een aanpassing. Het executieve bestuursmodel wijkt af van andere cultuurfondsen, waar een Raad van Toezicht-

model gangbaar is. Wel is het Bestuursreglement vernieuwd en zijn er heldere afspraken vastgelegd over taak- en rolverdeling tussen bestuur en bureau. Het huidige bestuursmodel dat in de praktijk goed werkt, is bij het huidige kleine bureau te rechtvaardigen vanwege de grote betrokkenheid, expertise en netwerken van de bestuursleden en vanuit kostenefficiëntie.

11. Doelmatigheid van het Fonds is groot te noemen, gezien de waardering voor de bijdrage aan journalistieke vernieuwing en meerwaarde van het Fonds, afgezet tegen de beperkte investeringsimpuls (€2,2 mln in 2016). Dit heeft wel als gevolg dat een relatief groot aandeel van het subsidiebudget wordt besteed aan bureaunkosten. Hier staat echter tegenover dat het een relatief klein Fonds is met een klein budget. Er kan niet geprofiteerd worden van schaalvoordelen. Bovendien zijn de bureaunkosten gedurende de evaluatieperiode afgenomen, wat duidt op meer efficiënte uitvoering van werkzaamheden.

Aanbevelingen

1. Het ministerie van OCW kan in samenspraak met het Fonds en met het veld de huidige doelstelling tegen het licht houden gezien de ontwikkeling die het Fonds in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt (van pluriformiteit naar innovatie, van geld naar kennis, etc.).
2. Het Fonds zou op basis van een dergelijke herijking kunnen nagaan welke invloed dat heeft op de huidige taakstelling, in het bijzonder waar het de invulling van 'overige taken' betreft. Deze lijken belangrijker te worden en zouden daarom explicieter benoemd moeten worden.
3. Het Fonds dient de ingeslagen weg – begeleiden van subsidieaanvragers om van hun project een succes te maken / ondernemerschap stimuleren – te blijven volgen, maar tegelijk de afweging te maken of voor deze taak het Fonds over voldoende capaciteit en competenties beschikt. De stap richting een rol als katalysator en incubator van innovatieve activiteiten vergt wellicht aanvullende en deels nieuwe expertises.
4. Het Fonds zou de portfolio van activiteiten in overweging kunnen nemen (in ieder geval niet meer regelingen creëren) en het veld betrekken om het aanbod nog beter aan te laten sluiten op de knelpunten en vragen waar het veld mee worstelt. Gegeven het (beperkte) budget adviseren wij om verdere versnippering van regelingen tegen te gaan door focus op innovatie en samenwerking te houden en de omvang van de steun per project op een minimaal niveau te houden.
5. Het Fonds kan als scharnier tussen politiek en het veld en als vertegenwoordigende organisatie een bijdrage leveren aan (1) de afstemming tussen verschillende onderzoeken (Stand van Nieuwsmedia en Media Monitor), (2) een gericht en actiever onderzoeksbeleid van OCW voor de sector journalistiek; en (3) de afstemming met NVJ.
6. Het Fonds vervult in toenemende mate een proactieve signaleringsfunctie richting de politiek (bijv. middels een brief aan de informateur of middels contacten met Kamerleden). Een deel van de stakeholders (vooral de private partijen) vindt het onwenselijk als de rol van het Fonds op dit punt meer neigt naar politieke lobby. De in het veld breed gedragen signaleringsfunctie zou niet moeten doorschieten en de onafhankelijkheid van het Fonds negatief beïnvloeden.
7. Het Fonds zou in de beoordeling van projectaanvragen meer nadruk kunnen (laten) leggen op potentiële leer- en netwerkeffecten van projecten. Dit moet niet beperkt

blijven tot de beoordeling. Het Fonds kan aanvullend meer activiteiten ontplooiën die gericht zijn op het stimuleren van (informeel) contact tussen subsidieaanvragers, het begeleiden en faciliteren van gesteunde aanvragers en het onderling uitwisselen van ervaringen (binnen de sector journalistiek en daarbuiten).

8. Het ministerie van OCW kan in samenspraak met het Fonds de bestuursstructuur opnieuw overwegen wanneer het subsidiebudget en het bureau een grotere omvang aannemen om het meer in overeenstemming te brengen met andere (cultuur)fondsen. Met name het aanbrengen van een scheiding tussen bestuur en toezicht zou meer aansluiten bij de huidige opvattingen over *good governance*. De argumentatie die het Fonds gebruikt om de huidige praktijk voort te zetten is eerder pragmatisch dan principieel.

1 Inleiding

Dit rapport bevat de evaluatie van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek over de periode 2011-2016. De aanleiding voor deze evaluatie is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen. Deze wet bepaalt dat het functioneren van een zelfstandig bestuursorgaan vijfjaarlijks geëvalueerd dient te worden. Deze evaluatie is uitgevoerd door Dialogic en Paul Rutten Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, directie Media en Creatieve Industrie.

1.1 Achtergrond

In 1974 is ter bescherming van de pluriformiteit van de pers in Nederland het *Bedrijfsfonds voor de Pers* opgericht. Vanaf 1 januari 1988 functioneert het Bedrijfsfonds voor de Pers als zelfstandig bestuursorgaan op basis van de destijds geldende Mediawet. Per 1 juli 2007 is de naam van het fonds gewijzigd in *Stimuleringsfonds voor de Pers*. Per 1 juli 2014 is de naam wederom gewijzigd en sindsdien kennen we het als *Stimuleringsfonds voor de Journalistiek*.

Op het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (hierna: 'SvdJ' of kortweg 'Fonds') is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen van toepassing.¹ Deze wet bepaalt dat het functioneren van een zelfstandig bestuursorgaan iedere vijf geëvalueerd dient te worden.²

In 2011 is het functioneren van het Fonds onder de loep genomen door Research voor Beleid (2011).³ Deze vorige evaluatie had betrekking op de periode 2006-2010 en omvatte een dossierstudie en interviewronde met medewerkers van het SvdJ, deskundigen, aanvragers, het ministerie van OCW en andere organisaties binnen de werkingssfeer van het Fonds. Op basis van deze eerste evaluatie concludeerde de Auditdienst Rijk in de Beleidsdoorlichting Mediabeleid 2010-2013 het volgende: "De bijdrage van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek aan de journalistiek is in de periode 2006-2010 deels aanwezig. Dit blijkt uit de resultaten van het onderzoeksbureau Research voor Beleid waarin aangegeven wordt dat de doeltreffendheid en doelmatigheid van het Fonds verbeterd kan worden."⁴

Concreet zijn in de eerste evaluatie zes verbeterpunten opgenomen:

- **Vergroot de transparantie van subsidieverlening.** Afgewezen aanvragers weten niet waarom hun aanvragen worden afgewezen en bij de goedgekeurde aanvragen is bij de aanvragers niet bekend hoe het bestuur tot de hoogte van het subsidiebedrag en de verdeling van de uitkering/het krediet is gekomen.
- **Heroverweeg het gekozen bestuursmodel.** Heroverwegen van de werkwijze en taakverdeling tussen bestuur en bureau kan de efficiëntie van de organisatie ten goede komen.
- **Heroverweeg omgang met regeling persorganen.** Het veld is van mening dat de aanpak van het bestuur in deze regeling te risicomidend is en dat de beslissingen

¹ Artikel 8.2, tweede lid, Mediawet 2008.

² Hierna spreken we enkel van SvdJ, ook wanneer het een rechtsvoorganger met een oudere naam betreft.

³ Research voor Beleid (2011). *Evaluatie van het Stimuleringsfonds voor de Pers 2006-2010*.

⁴ Auditdienst Rijk (2014). *Beleidsdoorlichting mediabeleid 2010-2013*, p.38.

van het bestuur over de hoogte en vorm van toegekende bedragen niet bevorderlijk zijn voor de kans van slagen van de noodlijdende persorganen.

- **Meer oog voor bruikbaarheid onderzoek.** De voornaamste kritiek uit het veld is dat de bedrijfstak er weinig aan heeft en zich hierdoor niet gesteund voelt.
- **Investeer in toenadering tot veld.** De door het veld ervaren kloof met het Fonds kan hierdoor gedicht worden.
- **Verzamel meer kengetallen en voer effectevaluaties van de regelingen uit.** Dit kan meer inzicht geven in het bereik en functioneren van het SvdJ en van effecten van individuele regelingen.

Tegen deze achtergrond wil het ministerie door middel van deze evaluatie zicht krijgen op het functioneren van het SvdJ in de periode 2011-2016. De verbeterpunten uit de eerste evaluatie (2006-2010) dienen hierbij in ogenschouw te worden genomen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De doelstelling van dit evaluatieonderzoek is een analyse en beoordeling van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het SvdJ. De doeltreffendheid wordt beoordeeld aan de hand van de mate en manier waarop het SvdJ voldoet aan zijn doelstelling en heeft betrekking op de externe werking. In de beoordeling van doelmatigheid ligt de nadruk op de interne werking en governance van het Fonds.

In de volgende tabel geven we een overzicht van de evaluatievragen.

Tabel 1. Overzicht onderzoeksvragen.

A	Algemeen
	Werkzaamheden
1)	Hoe heeft het SvdJ invulling gegeven aan zijn missie, doelstellingen en wettelijke taken in de periode 2011-2016?
	Aanbevelingen vorige evaluatie
2)	Wat is er gebeurd met de aandachtspunten van de vorige evaluatie?
B	Doelmatigheid
	Interne werking en governance
3)	Hoe heeft het SvdJ gerapporteerd over jaar(plannen) en resultaten?
4)	Zijn de interne organisatie en bedrijfsvoering van het SvdJ adequaat?
5)	Hoe functioneert het bestuursmodel van het SvdJ?
6)	Hoe is de interne organisatie van het SvdJ t.o.v. de vorige periode geëvolueerd?
7)	Werkt het gehanteerde bestuursmodel bevorderend voor het bereiken van de doelstellingen van het SvdJ en is het toekomstbestendig?
	Subsidies
8)	Hoe worden aanvragen behandeld?
	Functioneren
9)	Hoe oordelen stakeholders over het functioneren van het SvdJ in termen van doelmatigheid?
C	Doeltreffendheid
	Wettelijke taken
10)	Heeft het SvdJ zijn (wettelijke) taken goed vervuld?

- 11) In welke mate draagt de uitvoering van de (wettelijke) taken van het SvdJ bij aan de doelstelling (handhaven en bevorderen van pluriformiteit van de pers)?
- 12) Welke trends in de mediasector mediëren de effectiviteit van de instrumenten en regelingen van het SvdJ bij het realiseren van zijn doelstellingen? Op welke manier houdt het SvdJ rekening met deze trends?
- 13) Past de beleidsverschuiving die het SvdJ typeert als 'van geld naar kennis' beter bij de opdracht van het SvdJ dan de voorgaande beleidslijn waar het accent meer op financiële steun lag?

Pluriformiteit

- 14) Geeft het SvdJ uitvoering aan zijn doel namelijk het handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover van belang voor de informatie en opinievorming?
- 15) Hoe oordelen stakeholders over het functioneren van het SvdJ in termen van *doeltreffendheid*?

D Aanbevelingen

- 16) Zijn er punten voor verbetering voor het SvdJ?
- 17) Zijn er punten voor verbetering voor het ministerie van OCW?

1.3 Onderzoeksaanpak

De evaluatie is uitgevoerd op basis van deskresearch, interviews, een survey en een validerende werkbijeenkomst. De combinatie van deze methoden geeft vanuit meerdere invalshoeken inzicht in de onderzochte vragen en stelt ons in staat op basis van verschillende bronnen zo veel mogelijk eenduidige antwoorden te formuleren. Bovendien zorgt een dergelijke aanpak voor validatie van conclusies. Mochten er vanuit verschillende bronnen significante andere conclusies resulteren is nader onderzoek naar specifiek die punten nodig. We lichten de verschillende methoden kort toe.

Deskresearch

Het SvdJ heeft Dialogic toegang verschaft tot interne documenten, waaronder:

- Dossiers van alle subsidieaanvragen in de periode 2011-2016, met hierin documentatie van de aanvrager (projectplannen, begrotingen, ingevulde aanvraagformulieren), verslaglegging van besluitvorming door het bestuur en schriftelijke communicatie tussen aanvrager en het bureau, zoals e-mail verkeer en brieven;
- Statistieken van traffic op de website www.svdj.nl;
- Overzicht van het aantal georganiseerde bijeenkomsten en deelnemers in 2011-2016;
- Overzicht van de door het SvdJ uitgevoerd onderzoek in 2011-2016;
- Jaarverslagen 2011-2016;
- Statistieken van activiteiten op Facebook;
- Documentatiestudies over de governance van het Fonds, te weten: Twynstra Gudde (2016), *De governance van de Ster*, Amersfoort. Deloitte (2015), *Bestuursreglement, Samen besturen en regelen*.

Tevens zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Research voor Beleid (2011). *Evaluatie van het Stimuleringsfonds voor de Pers 2006-2010*;
- Website van het Fonds (www.svdj.nl);
- Resultaten zoekinteresse "Stimuleringsfonds voor de Journalistiek" via Google Trends;
- Resultaten twitteractiviteit "persinnovatie" via www.tweetstats.com;
- Tweede Kamer (2011). *Evaluatie Stimuleringsfonds voor de Pers*. Kenmerk: 343932;

- Tweede Kamer, vergaderjaar 2011–2012, 31 777, nr. 26; Persbeleid; Brief regering; Onderzoek naar de positie van Nederlandse persbureaus in de nieuwsketen en een adviesrapport inzake Regionale Media Centra;
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 31 777, nr. 27; Persbeleid; Brief regering; Pers en journalistiek;
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 32 827, nr. 67; Toekomst mediabeleid; Brief regering; Toekomst van het publieke mediabestel;
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 32 827, nr. 71; Toekomst mediabeleid; Brief regering; Journalistiek, toezeggingen gedaan in het wetgevingsoverleg over de mediabegroting van 2014;
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 31 511, nr. 11; Beleidsdoorlichting OCW; Brief regering; Reactie op de Beleidsdoorlichting Mediabeleid 2010-2013;
- Eerste Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 34 264, Y; Wijziging van de Mediawet 2008 in verband met het toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst;
- Commissariaat voor de Media (2015). *Mediamonitor 2014-2015*;
- Commissariaat voor de Media (2016). *Mediamonitor 2015-2016*;
- Twynstra Gudde (2016). *De governance van de Ster*.

Interviews

In totaal zijn 15 face-to-face interviews afgenomen met vertegenwoordigers van het SvdJ, bedrijven uit de sector, brancheverenigingen, belanghebbenden en sectordeskundigen. Aan deze gesprekspartners zijn vragen voorgelegd over onder meer de werking, de governance, de impact, de meerwaarde en de relevantie van het SvdJ. Zie Bijlage 1 voor een overzicht van de gesprekspartners.

Survey

In een online survey hebben we personen benaderd die, veelal in functie van hun werk bij een bedrijf of instelling of als freelance mediaprofessional, in de periode 2011-2016 één of meermaals subsidie hebben aangevraagd bij het Fonds. Het gaat hier altijd om hoofdaanvragers, dus degenen die direct contact hebben gehad met het Fonds over de aanvraag. In totaal staan 637 unieke contactpersonen door SvdJ geregistreerd. Deze contactpersonen zijn benaderd en ondervraagd over hun algemene ervaringen met betrekking tot de activiteiten van het Fonds en specifiek hun ervaringen met hun meest recent ingediende aanvraag. In totaal hebben 109 respondenten de survey voltooid, wat neerkomt op een respons van 17%.⁵

Tabel 2. Overzicht aantal afgewezen en gehonoreerde aanvragen onder respondenten en binnen de sample (Bron: survey Dialogic).

Besluit aanvragen	Respondenten		Sample	
	n	%	n	%
Afgewezen	53	49%	463	73% ⁶
Gehonoreerd	56	51%	174	27%
Totaal	109		637	

⁵ Het gebruikte adressenbestand bevatte ook een aantal verouderde adressen van personen die inmiddels elders werken. De respons is dus op basis van *geldige* adressen feitelijk nog iets hoger.

⁶ Hier zijn tevens diegenen meegenomen die projectideeën hebben voorgelegd aan het Fonds, maar die uiteindelijk geen aanvraag hebben ingediend. Die staan bij het SvdJ geregistreerd als 'afgewezen', er is immers geen subsidie verstrekt.

In bovenstaande tabel staat de respons op de vragenlijst. Hieruit blijkt dat het aantal gehonoreerde aanvragen oververtegenwoordigd is onder respondenten van onze survey, in vergelijking met het totaal van alle aanvragen zoals vastgelegd in de administratie van het Fonds. In Bijlage 2 diepen we de respons verder uit.

De steekproef is representatief voor de gekozen populatie van indieners van subsidieaanvragen, hetgeen vooral van belang is voor de beoordeling van de regelingen en werkwijzen van het SvdJ. De representativiteit van deze steekproef voor de sector journalistiek is indirect. We hebben gekozen voor een survey onder de aanvragers van projecten in een van de regelingen van de het SvdJ om de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden. De aanvragers behoren zover we kunnen nagaan allemaal of nagenoeg allemaal tot de doelgroep en de werkingssfeer van het Fonds. Daarmee is echter niet gezegd dat alle onderdelen van de sector in gelijke mate in de survey zijn vertegenwoordigd. Toch menen we dat, met het genoemde voorbehoud, de conclusies over doelmatigheid en doeltreffendheid van het Fonds op basis van de enquête van waarde en bruikbaar zijn om ook de werking van het Fonds door de sector te kunnen beoordelen, in het bijzonder in de mix van de onderzoeksmethoden die we in deze studie hebben gebruikt.

Validerende werkbijeenkomst

Op dinsdag 11 juli 2017 heeft er bij Dialogic in Utrecht een interne validatieworkshop plaatsgevonden met twee externe experts en het volledig projectteam. Daar zijn de uitkomsten uit de integrale analyse van alle data nader tegen het licht gehouden en becommentarieerd. Zie Bijlage 1 voor een overzicht van de deelnemers aan de bijeenkomst.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we een algemene beschrijving van het SvdJ. We gaan hierbij in op de doelstelling en taken van het Fonds, de governance en de financiën.

Hoofdstukken 3, 4 en 5 gaan in op de activiteiten die het SvdJ in 2011-2016 heeft uitgevoerd. We beschrijven achtereenvolgens uitvoering van subsidieverstrekking (hoofdstuk 3), verrichting van onderzoek (hoofdstuk 4) en overige activiteiten zoals de organisatie van bijeenkomsten en communicatie (hoofdstuk 5).

In hoofdstuk 6, 7, en 8 vatten we de resultaten samen uit de survey, interviews en validatieworkshop. Hoofdstuk 6 behandelt de doeltreffendheid van de uitvoering van activiteiten, en hoofdstuk 7 de doelmatigheid. Hoofdstuk 8 gaat in op de opvolging van aanbevelingen uit de voorgaande evaluatie. In hoofdstuk 9 vatten we de belangrijkste conclusies samen en geven we op basis van ons evaluatieonderzoek een aantal aanbevelingen mee voor zowel het Fonds als het ministerie van OCW.

2 Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de inrichting van het SvdJ aan de hand van (1) de taakstelling en bijbehorende activiteiten, (2) de besturing en financiële impuls voor de sector en (3) de uitgaven en inkomsten van het Fonds. Het gaat in dit hoofdstuk dus nog niet om een evaluatie van deze doelstelling en taken. Dit gebeurt in de hoofdstukken zes tot en met acht.

2.1 Doelstelling en taken

Het SvdJ beoogt de kwaliteit, diversiteit en onafhankelijkheid van de journalistiek te stimuleren door met geld, kennis en onderzoek de vernieuwing van de journalistieke infrastructuur in Nederland te bevorderen.⁷ Om dit doel te bereiken, kan het SvdJ onderzoek (laten) verrichten over het functioneren van de journalistiek of subsidie verlenen aan projecten. Het SvdJ is op grond van artikel 8.3 van de Mediawet 2008 belast met drie taken:

1. Het verstrekken van **subsidies**;
2. Het verrichten of doen verrichten van **onderzoek** met betrekking tot het functioneren van de pers;
3. De uitvoering van **overige taken** die zijn opgedragen bij of krachtens de Mediawet 2008 en andere wetten.

Ten behoeve van het uitvoeren van de eerste taak is het SvdJ bevoegd om subsidie te verlenen in de vorm van kredieten, kredietfaciliteiten of uitkeringen aan door het SvdJ goedgekeurde projecten. In de evaluatieperiode heeft het SvdJ zeven subsidieregelingen uitgevoerd (waarvan de exploitatieregeling en de onderzoeksregeling vastgelegd zijn in de Mediawet) die invulling geven aan deze taak (zie Figuur 1). Voor de verschillende activiteiten waarvoor subsidie kan worden aangevraagd is een plafond ingesteld zodat er geen scheve verdeling van de middelen over de verschillende activiteiten optreedt.

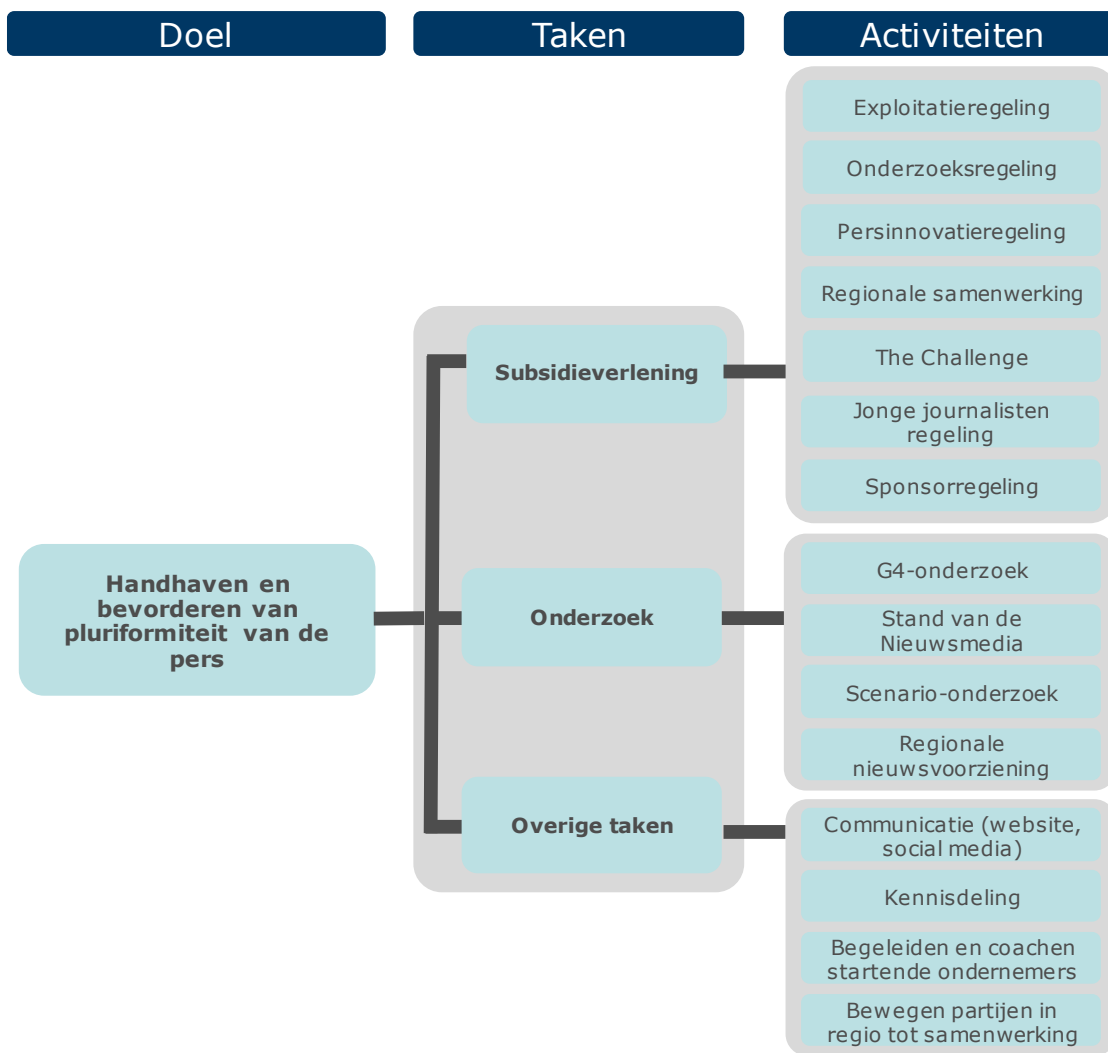
Ten behoeve van het uitvoeren van de tweede taak richt het SvdJ zich op het (laten) verrichten van onderzoek en het subsidiëren van onderzoek. In de volgende figuur staan de onderzoeken die het Fonds heeft uitgevoerd of heeft laten uitvoeren.

Naast de activiteiten die het SvdJ uitvoert ten behoeve van de eerste twee wettelijke taken, voert het SvdJ onder andere de volgende overige taken uit:

- Coachen en begeleiden van startende ondernemers in de journalistiek;
- Communicatie richting de sector (website, social media, nieuwsbrief);
- Faciliteren van bijeenkomsten met als doel kennisdeling, netwerkopbouw, etc. in de journalistieke sector;
- Stimuleren van regionale samenwerking.

Schematisch ziet het doel, de taken en de daar bijhorende activiteiten van het SvdJ er als volgt uit:

⁷ Website svdj.nl 'over ons'.

Figuur 1. Doel, taken en activiteiten van het SvdJ.

2.2 Governance

Het SvdJ is een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan.⁸ Het heeft een bestuur dat bestaat uit een voorzitter en ten hoogste zes andere bestuursleden.⁹ Het bestuur van het SvdJ kent momenteel vijf leden.¹⁰ Elk nieuw bestuurslid wordt op voordracht van het SvdJ door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap benoemd. Op grond van de Mediawet 2008 worden bestuursleden voor een periode van vijf jaar benoemd en is herbenoeming voor één aansluitende periode van vijf jaar mogelijk.

Het SvdJ werkt met een executief bestuursmodel waarbij het bestuur verantwoordelijk is voor alle belangrijke besluiten. In dit model heeft het bestuur rechtstreeks invloed op het uitvoerende werk van het SvdJ. Het bestuursmodel voor het SvdJ is in 2008 in de Mediawet vastgelegd. Het bestuur is verantwoordelijk voor de besluitvorming over alle aanvragen.

⁸ Ministerie van BZK (20/03/2017). ZBO Register. Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. [\[www.almanak.zboregister.overheid.nl\]](http://www.almanak.zboregister.overheid.nl)

⁹ Artikel 8.4, Mediawet 2008.

¹⁰ www.svdj.nl/bestuur/

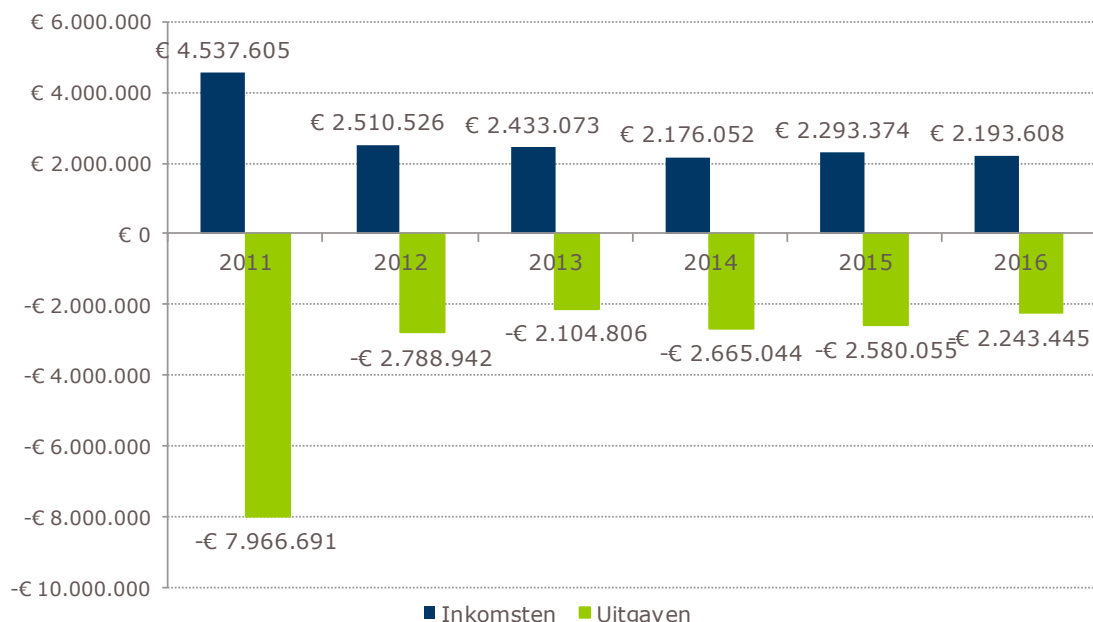
Daarmee wijkt het bestuursmodel af van andere cultuurfondsen (bijvoorbeeld het Fonds Podiumkunsten) die doorgaans een Raad van Toezichtmodel hanteren.

Het bestuur neemt besluiten bij meerderheid van stemmen. De besluitvorming wordt voorbereid door de algemeen directeur van het bureau van het SvdJ, dat het bestuur ondersteunt. De voorzitter van het bestuur en de algemeen directeur hebben op regelmatige basis vooroverleg. Het bestuur verzendt jaarlijks in april de jaarrekening naar de minister van OCW met daarin een toelichting op de werkzaamheden van het voorafgaande jaar. In hoofdstuk 6 gaan we nader in op de werking van governance en het gekozen bestuursmodel.

Het bureau van het SvdJ kent momenteel een capaciteit van 5,4 FTE en heeft in 2016 zeven vaste medewerkers in dienst (waarvan één gedetacheerd). De vaste medewerkers van het bureau zijn op grond van de Mediawet in dienst van het SvdJ. Zij worden benoemd door het bestuur. Het aantal vaste medewerkers is redelijk stabiel over de jaren 2011-2016. Wel is de eerder tweehoofdige directie - een algemeen directeur met een operationeel (adjunct) directeur - teruggebracht tot een eenhoofdige directie met enkel een algemeen directeur. De laatste twee jaar zijn er twee vaste functies bijgekomen. In 2016 is een onderzoeker toegevoegd aan het team (die voorheen werkzaam was als tijdelijke medewerker) en is er een vaste communicatieadviseur aangesteld. Naast de vaste medewerkers heeft het SvdJ een aantal tijdelijke medewerkers in dienst.

2.3 Financiën

Voor de uitvoering van zijn taken ontvangt het SvdJ jaarlijks subsidie van het ministerie van OCW. In november 2008 heeft toenmalig minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een brief¹¹ inzake het persbeleid aan de Tweede Kamer gestuurd, waarin hij aankondigt vanaf 2010 een bedrag van €2,3 miljoen per jaar aan het Fonds te doteren. Figuur 2 geeft een overzicht van de inkomsten en uitgaven van het SvdJ over de jaren 2011-2016 volgens de vastgestelde jaarrekeningen.

Figuur 2. Overzicht inkomsten en uitgaven volgens vastgestelde jaarrekeningen (2011-2016).

¹¹ Kamerbrief Persbeleid aan Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, nr. 31 777.

Het wat grillige beeld van in de eerste jaren van de onderzochte periode is te wijten aan diverse tijdelijke extra inkomsten en uitgaven. Die worden hieronder nader toegelicht.

Inkomsten

Het ministerie van OCW heeft besloten vanaf 2010 jaarlijks een subsidie van 2,3 miljoen euro toe te kennen aan het SvdJ. Zoals in Tabel 3 (volgende pagina) naar voren komt, valt dit bedrag in 2011 hoger uit. Dit is te verklaren door een bijzondere maatregel van toenmalig minister Plasterk die in 2009 besloot voor een periode van twee jaar vier miljoen beschikbaar te stellen voor de aanstelling van jonge journalisten bij dag-, opiniebladen en persbureau (Jonge journalisten regeling). Hiervan is 2 miljoen euro toegerekend aan 2011.

Tot 2014 is het jaarlijkse subsidiebedrag van 2,3 miljoen euro gehandhaafd. In 2015 is dit gedaald naar 2,185 miljoen euro en in 2016 naar 2,156 miljoen euro. De extra uitgave in 2014 betreft een eenmalige terugbetaling van het Fonds aan het ministerie van OCW op basis van de definitieve vaststelling van de regeling Jonge Journalisten. Van de beschikbaar gestelde € 4 miljoen voor de Regeling Jonge Journalisten is ca € 200.000 niet besteed en derhalve terugbetaald aan het ministerie van OCW.

Uitgaven

Tabel 4 (volgende pagina) toont de uitgaven van het SvdJ over de periode 2011-2016 volgens de vastgestelde jaarrekeningen. Ook hier geldt een afwijking in 2011. In 2010 is een bedrag van 8 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de regeling persinnovatie, dit naar aanleiding van het advies 'De volgende editie' van de tijdelijke Commissie Innovatie en Toekomst Pers (Commissie-Brinkman). Van dit bedrag is in 2010 reeds €6.184.035 aan diverse innovatieve projecten toegewezen. In 2011 heeft het Fonds opnieuw deze regeling uitgevoerd waarvoor deels is geput uit de resterende middelen van de subsidieregeling persinnovatie 2010. Daarnaast heeft het Fonds ook zelf middelen daarvoor vrijgemaakt.

De toekenningen op grond van deze regelingen hebben ook in 2011 nog tot lasten geleid. Ook zijn op basis van de eerdergenoemde regeling voor Jonge Journalisten 54 plaatsen van jonge journalisten gefinancierd: een uitgave van 2 miljoen euro.

Met uitzondering van 2011 zijn de uitgaven van het SvdJ over de periode 2011-2016 stabiel. De onderzoekskosten zijn enigszins gestegen. In 2014 zijn de hoge kosten te verklaren door de opdrachtverlening voor de uitvoering van het Scenario-onderzoek (€200.000). Tevens zijn de communicatiekosten gestegen sinds 2014. Dit heeft deels te maken met de campagne rondom de Challenge-regeling die in 2014 geïntensiveerd is (promotie via Google en Facebook, rondgang langs scholen en universiteiten). In Bijlage 3 zijn de diverse uitgave- en inkomstenposten van het Fonds verder gespecificeerd.

2.4 Conclusie

Het SvdJ kent een afgebakend en stabiel pakket aan wettelijke taken. In de afgelopen jaren heeft het Fonds nieuwe activiteiten opgestart die in de lijn van de wettelijke taken liggen, zoals het coachen en begeleiden van startende ondernemers in de journalistiek en het stimuleren van regionale samenwerking. Het Fonds heeft verder een bestuursmodel dat afwijkt van andere (cultuur)fondsen, namelijk een executief model in plaats van een toezichtmodel. Gedurende de evaluatieperiode is de ontvangen subsidie (financiële impuls voor de sector journalistiek) afgenomen en de laatste jaren gestabiliseerd op een niveau van iets boven de twee miljoen euro (met uitzondering van een eenmalige extra impuls).

Tabel 3. Inkomsten SvdJ over de periode 2011-2016 volgens vastgestelde jaarrekeningen.

Inkomstenpost	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ontvangen subsidie OCW	€4.300.000	€2.300.000	€2.300.000	€2.300.000	€2.185.000	€2.156.000
Subsidie voorgaande jaren	€ -	€ -	€ -	€-199.159 ¹²	€ -	€ -
Interest baten minus lasten	€237.605	€210.526	€133.073	€75.211	€108.374	€37.608
Totale inkomsten	€4.537.605	€2.510.526	€2.433.073	€2.176.052	€2.293.374	€2.193.608

Tabel 4. Uitgaven SvdJ over de periode 2011-2016 volgens vastgestelde jaarrekeningen.

Uitgavepost	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totale lasten subsidieverstrekking	€6.910.603	€1.719.635	€1.092.658	€1.355.350	€1.266.563	€1.243.011
- Waarvan subsidies in de vorm van uitkeringen	€6.633.775	€1.095.110	€804.140	€980.016	€1.057.424	€ 919.506
- Waarvan voorbereiding- en uitvoeringskosten subsidieverstrekking	€298.615	€201.305	€266.138	€273.831	€340.722	€358.213
- Waarvan voorziening kredietverlening	€-21.787	€423.220	€22.380	€101.503	€-131.583	€-34.708
Onderzoekskosten ¹³	€309.040	€343.522	€415.462	€721.078	€586.899	€537.156
Operationele kosten ¹⁴	€ 747.048	€ 725.785	€ 596.686	€ 588.616	€ 726.593	€463.278
Totale uitgaven	€7.966.691	€2.788.942	€2.104.806	€2.665.044	€2.580.055	€2.243.445

¹² Eenmalige terugbetaling regeling Jonge Journalisten.

¹³ Hieronder vallen de volgende kosten: onderzoekskosten onderzoeken in opdracht, organisatiekosten congressen, sponsorregeling, communicatiekosten, kosten samenwerking.

¹⁴ Hieronder vallen de volgende kosten: bestuurskosten, personeelskosten, bureaustkosten, algemene kosten.

3 Subsidieverstrekking

In deze en de volgende twee hoofdstukken bespreken we de uitvoering van de drie hoofdta-ken van het SvdJ. Dit hoofdstuk is een toelichting op de uitvoering van de subsidieverstrekking. De hoofdstukken 4 en 5 behandelen achtereenvolgens de uitvoering van onderzoek en overige activiteiten (organisatie van bijeenkomsten, communicatie en sig-naalfunctie richting de politiek).

3.1 Subsidieregelingen

Het SvdJ is krachtens de Mediawet 2008 bevoegd om subsidie te verlenen in de vorm van kredieten, kredietfaciliteiten of uitkeringen aan door het SvdJ goedgekeurde projecten. De wettelijke grondslag voor subsidieverstrekking is gelegen in de Mediawet 2008 en is nader uitgewerkt in de Mediaregeling 2008. Het Fonds kent een tweetal regelingen die op grond van de Mediawet worden uitgevoerd. Dit zijn de onderzoeksregeling (artikel 8.15) en de exploitatieregeling (artikel 8.10 t/m 8.14). Daarnaast kan het Fonds volgens artikel 8.15a van de Mediawet op basis van door het Fonds vastgestelde regelingen subsidie verstrekken voor andere activiteiten dan de genoemde activiteiten in artikel 8.10 t/m 8.15, voor zover die activiteiten passen in de doelstellingen van het Fonds. Het voert hiertoe diverse tijdelijke regelingen uit (zoals de persinnovatieregeling, de regionale samenwerking en The Chal-lenge). Deze regelingen behoeven de goedkeuring van de minister van OCW. *Tabel 5* toont het aantal ingediende aanvragen en het honoreringspercentage van de aanvragen op basis van gegevens van het Fonds over alle ingediende aanvragen over de periode 2011-2016.

Tabel 5. Overzicht ingediende aanvragen en honoreringspercentage per type regeling over de periode 2011-2016 op basis van genomen besluiten.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Totaal
Aantal ingediende aanvragen¹⁵							
Exploitatieregeling	4	2	7	4	2	1	20
Onderzoeksregeling	18	10	3	2	4	5	42
Persinnovatieregeling*	57	52	28	33	22	28	220
Regionale samenwerking		17			29	14	60
The Challenge			9	19	7	20	55
Jonge journalisten regeling	1						1
Sponsorregeling	17	26	22	23	28	11	127
Alle regelingen	97	107	69	81	92	79	525
Honoreringspercentage							
Exploitatieregeling	25%	50%	57%	25%	50%	100%	
Onderzoeksregeling	22%	40%	33%	50%	50%	100%	
Persinnovatieregeling*	35%	13%	50%	45%	59%	57%	
Regionale samenwerking		29%			3%	21%	
The Challenge			33%	21%	43%	20%	
Jonge journalisten regeling	100%						
Sponsorregeling	65%	54%	55%	52%	43%	73%	
Alle regelingen	38%	29%	49%	41%	35%	46%	39%

* Exclusief projectideeën

¹⁵ Met ingediende aanvragen bedoelen we: alle ingediende aanvragen inclusief de aanvragen die in een vroegtijdig stadium door het Fonds zijn afgewezen omdat zij niet aan de minimale eisen voldoen of aanvragen die door de aanvrager zelf gedurende het proces zijn ingetrokken.

De Persinnovatieregeling is de grootste regeling qua aantal aanvragen.¹⁶ Het honoreringspercentage evenals het aantal aanvragen van deze regeling zijn de laatste drie jaar van de evaluatieperiode stabiel.

Hieronder staan de diverse regelingen die in de periode 2011-2016 zijn uitgevoerd nader omschreven.

Exploitatieregeling (regeling persorganen)

Deze regeling staat ook wel bekend als de regeling persorganen. De regeling biedt de mogelijkheid subsidie te verkrijgen ten behoeve van de uitvoering van projecten om de exploitatiepositie van persorganen te verbeteren volgens artikel 8.10 t/m 8.14 van de Mediawet 2008. Eén van de aanbevelingen uit de vorige evaluatie had betrekking op deze regeling. De regeling zou te risicovol zijn en de beslissingen van het bestuur over de hoogte en vorm van toegekende bedragen zou niet bevorderlijk zijn voor de kans van slagen van de noodlijdende persorganen.

De regeling is bedoeld voor het starten of voortzetten van de exploitatie van een journalistiek product dat tenminste maandelijks verschijnt. De huidige exploitatieregeling kent drie type projecten waar subsidie voor kan worden aangevraagd:

- **Afzonderlijk project persorgaan:** Subsidie voor gedrukte of digitale journalistieke producten van een uitgever waarbij het zelfstandig produceren van journalistieke artikelen de hoofdactiviteit vormt indien het starten of de voortzetting van de exploitatie in gevaar komt en de noodzakelijke financiële middelen niet of niet afdoende op andere wijze kunnen worden verkregen.
- **Gezamenlijk project persorgaan:** Subsidie voor twee of meer gedrukte of digitale journalistieke producten. Hier gelden dezelfde voorwaarden als voor de regeling afzonderlijke persorganen.
- **Organisatieonderzoek:** Subsidie voor onderzoek gericht op structurele verbetering van de exploitatiepositie van het journalistieke product.

De exploitatieregeling kent tevens de mogelijkheid om eerst een aanvraag voor een project-idee in te dienen. Die wordt vervolgens door het bureau behandeld dat vervolgens advies geeft over het indienen van de aanvraag voor de uiteindelijke regeling.

De subsidie wordt in de vorm van een krediet of kredietfaciliteit verleend¹⁷. Aan de hoogte van de subsidie is geen maximum verbonden. In de periode 2011-2016 werden in totaal negen aanvragen toegekend waarvan vier voor afzonderlijke persorganen, drie voor een gezamenlijk project en twee voor organisatieonderzoek. Sinds 2013 heeft het Fonds geen aparte middelen meer voor de regeling, omdat er nauwelijks beroep meer op gedaan werd. Dat heeft grotendeels te maken met het feit dat nieuwsorganisaties liever een aanvraag indienen voor de persinnovatieregeling waarin vernieuwing centraal staat, dan voor de subsidieregeling persorganen waarbij het draait om het tijdelijk ondersteunen van de exploitatie. Wanneer er aanvragen voor de exploitatieregeling worden ingediend die passen binnen de doelstellingen van het Fonds, kan het Fonds een beroep doen op het weerstandsvermogen.

¹⁶ Inclusief de beoordeelde projectideeën (deze projectideeën zijn niet opgenomen in de cijfers in Tabel 5) loopt het aantal voorstellen op tot 144 in 2016. Een groot deel van de projectideeën wordt uiteindelijk niet als aanvraag ingediend.

¹⁷ Indien sprake is van een eenmalige reorganisatie, dan kan het SvdJ de subsidie ook verlenen in de vorm van een uitkering.

Hier wordt jaarlijks een bedrag van rond de €2 miljoen voor gereserveerd (vanaf 2016 €1 miljoen).

Onderzoeksregeling

De onderzoeksregeling is gebaseerd op artikel 8.15 van de Mediawet. Volgens dit artikel kan het Fonds subsidie verstrekken voor het verrichten van onderzoek ten behoeve van de bedrijfstak als geheel en moet passen binnen de doestellingen van het SvdJ. Aanvragers dienen een voorstel in te dienen dat de opzet en uitvoering van het onderzoek bevat. Het SvdJ maakt gebruik van een matchingsprincipe bij het toekennen van de hoogte van subsidie. Er is geen vast maximumbedrag vastgesteld. Het SvdJ subsidieert maximaal 50% van de projectkosten. Ook bij deze regeling hebben aanvragers de mogelijkheid om eerst een projectidee voor te leggen. Alle eindrapportages van de onderzoeken uitgevoerd in het kader van deze regeling staan op de website van het SvdJ.

Persinnovatieregeling

Naar aanleiding van een advies van de Tijdelijke Commissie Innovatie en Toekomst Pers (beter bekend als de commissie Brinkman) is in 2010 een tijdelijke subsidieregeling (met een budget van 8 miljoen euro) ingesteld om innovatie in de pers en journalistiek te bevorderen. Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek voert deze zogeheten 'Regeling Journalistieke Innovatie' uit¹⁸. De regeling heeft als doel innovatie in de journalistiek te versterken.¹⁹

Tot 2011 kende de regeling een subsidieplafond van €200.000,- per aanvraag met een maximale projectduur van twee jaar. Op basis van een evaluatie van de regeling in 2011 is de regeling in 2012 op onderdelen aangepast. Belangrijkste verschillen zijn dat de hoogte van subsidieplafond is gehalveerd (€100.000 per aanvraag met matching-principe), evenals de maximaal toegestane projectduur (maximaal 1 jaar)²⁰. Op basis van een evaluatie van de regeling in 2012 is ze in 2013 opnieuw op onderdelen aangepast. Belangrijkste verschil is de verplichting om voorafgaand aan de aanvraag een projectidee in te dienen. Het projectidee moet worden goedgekeurd door het bureau van het SvdJ voordat een subsidieaanvraag kan worden ingediend. Door in de idee-fase al een eerste selectie te maken hoopt het bureau de werklust voor de aanvragers, experts en het bestuur te verlichten en tegelijkertijd de subsidieaanvragers al in een vroegtijdig stadium van feedback te voorzien.²¹ Andere belangrijke verschillen zijn dat ook kosten voor onderzoek naar de journalistieke activiteiten kunnen worden gesubsidieerd en dat de selectie van de aanvragen niet alleen op basis van het journalistieke en innovatieve karakter maar ook op basis van haalbaarheid gebeurt.

De regeling is in 2014 wederom geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie is meer nadruk komen te liggen op nieuwe combinaties en samenwerkingen en meer aandacht voor de vraagkant: gebruikers en doelgroepen en mogelijkheden tot opschaling. Daarmee wil het

¹⁸ In 2016 heeft deze regeling de naam Regeling Journalistieke Innovatie gekregen. Deze regeling heette voorheen de Persinnovatieregeling.

¹⁹ Jaarverslag 2011 Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.

²⁰ Jaarverslag 2012 Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.

²¹ Jaarverslag 2014 Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. Deze fase van voorselectie is inmiddels afgeschaft vanwege juridische bewaren.

SvdJ zowel kleine als grote projecten subsidiëren en via coaching en begeleiding de projecten versterken.²²

Procedure

Projectaanvragers zijn vanaf 2013 verplicht eerst een projectidee in te dienen. Het bureau maakte vervolgens een eerste selectie²³. Deze selectie wordt voorgelegd aan een expertcommissie die dan het bestuur adviseert over de ingediende projectideeën op de beoordelingscriteria (journalistiek karakter, innovatief karakter, haalbaarheid). Op basis van het advies van de expertcommissie besluit het bestuur welke projectideeën uitgenodigd worden voor een workshopweekend ('de Pressure Cooker'). In dit programma worden onder begeleiding van experts de plannen verder ontwikkeld. De subsidieaanvrager moet minimaal twee mijlpalen vaststellen in overleg met het SvdJ. Door de mijlpalen heeft de subsidieaanvrager heldere doelen voor ogen en kan het SvdJ gericht begeleiding aanbieden. Het bestuur concludeerde dat het verstrekken van een subsidie alleen niet altijd voldoende is om projecten tot een succes te maken. In 2015 en 2016 werd er daarom €100.000 per ronde beschikbaar gesteld voor coaching van en advies aan aanvragers. Daarbij stelt het SvdJ dat het ook van belang is dat gehonoreerde aanvragers – vooral als het starters zijn – kunnen profiteren van de ervaring van derden om een innovatie tot een marktsucces te maken. Uit deze workshops vloeien uiteindelijk de definitieve aanvragen voort. Het bestuur buigt zich over de definitieve projectaanvragen. In totaal kon in 2016 per aanvraag maximaal €100.000 worden verstrekt voor de periode van maximaal één jaar.

In 2017 zijn er wederom wijzigingen doorgevoerd in de regeling. De regeling kent nu één ronde waarin drie vormen van subsidies verleend kunnen worden. De eerste betreft subsidie voor het ontwikkelen van een prototype of pilot, de tweede betreft het doorontwikkelen of opschalen van het project *met* cofinanciering en de derde variant betreft de doorontwikkeling of opschaling van het project *zonder* cofinanciering. Daarnaast zijn de subsidieplafonds naar beneden bijgesteld (€35.000) en het matchingprincipe is losgelaten. Dit alles is bedoeld om méér projecten te kunnen ondersteunen, maar vooral ook om in een eerder stadium te kunnen vaststellen of een project levensvatbaar is of niet.

Beoordelingscriteria

Bij de beoordeling worden de volgende drie criteria gehanteerd:

- 1) **Is het journalistiek?** Projecten moeten bijdragen aan het doel van het SvdJ om de informatievoorziening en opinievorming van de Nederlandse burger te versterken.
- 2) **Is het innovatief?** Hierbij geldt dat het project betrekking moet hebben op een of meer nieuwe journalistieke producten of diensten, nieuwe combinaties van nieuwe en/of bestaande journalistieke producten of diensten of op nieuwe modellen of platforms om nieuwe journalistieke producten of diensten te realiseren.
- 3) **Is het haalbaar?** Hierbij gaat het om de realiseerbaarheid van de voorgenomen activiteiten en de mate waarin de activiteiten exploitabel zijn nadat de subsidieverstrekking is stopgezet.

²² Jaarverslag 2014 Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.

²³ Deze fase van voorselectie is inmiddels afgeschaft vanwege juridische bewaren.

De Persinnovatieregeling is met 85 toegekende projecten in de periode 2011-2016 (42% van het totaal aantal toegekende aanvragen) de regeling waar het vaakst subsidie voor is verstrekt.

Regeling Regionale Journalistieke Samenwerking

In 2012 is door de minister van OCW besloten²⁴ een tijdelijke subsidieregeling in te stellen voor pilots op het gebied van samenwerking in de regionale nieuwsvoorziening. De regeling is net als de persinnovatieregeling een uitwerking van de adviezen van de commissie Brinkman. In haar rapport adviseert de commissie om te experimenteren met het stimuleren van samenwerking tussen verschillende mediapartijen in de regio.

De regeling staat open voor projecten die gericht zijn op vormen van samenwerking die als doel hebben de journalistieke infrastructuur in een regio te verbeteren. Het gaat hierbij vaak om publiek-private samenwerkingen zoals tussen publieke regionale omroepen en regionale kranten. Als de samenwerking een nevenactiviteit is van een publieke media-instelling, dan wordt deze in beginsel getoetst door het Commissariaat voor de Media.

Voor regionale journalistieke samenwerking was in 2012 een bedrag gereserveerd van in totaal €450.000. In totaal zijn er vijf projecten gehonoreerd. Van de vijf projecten hebben er twee geen doorgang gevonden, is er van één besloten het project te staken omdat een cruciale journalistieke partner zich uit het project had teruggetrokken en zijn er twee afgerond. Vervolgens is de regeling beëindigd.

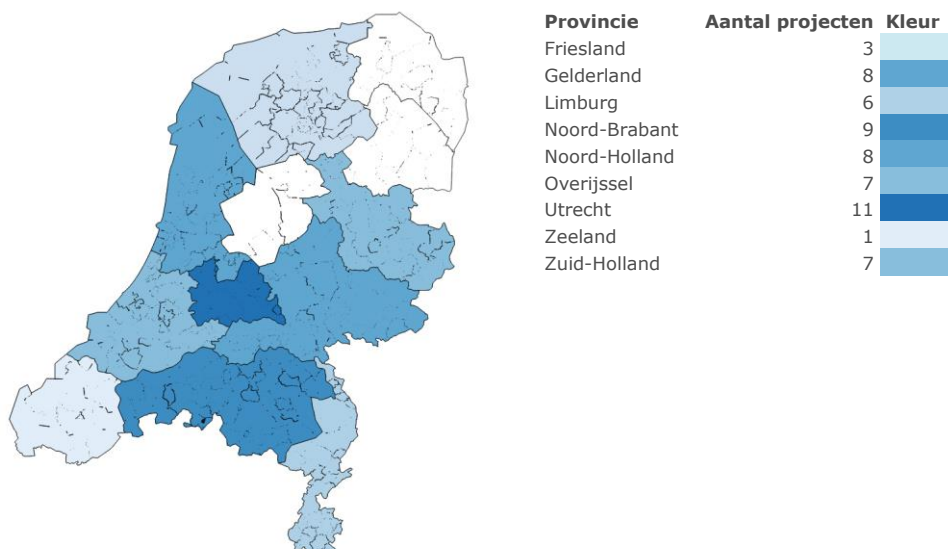
In 2015 is de regeling herzien mede naar aanleiding van eigen onderzoeken van het SvdJ die een beeld lieten zien van verschraling (met name in kleinere gemeenten; verslaan van lokale politiek). De nieuwe regeling werd ontworpen om de lokale en regionale journalistiek te versterken, zodat het publiek beter wordt bereikt en de journalistiek zijn democratische functie beter gaat vervullen. Nadrukkelijker dan in de regeling uit 2012 wordt bij de nieuwe regeling ingezet op samenwerking met onderwijs (HBO en MBO, opleidingen journalistiek, media, ICT, vormgeving, etc.) en startups die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de nieuwsvoorziening in de regio.

Er is destijds besloten projecten voor een periode van tenminste drie jaar te ondersteunen omdat verwacht werd dat het zoeken naar nieuwe samenwerkingsvormen enige tijd in beslag zou nemen en de partijen tijd moesten krijgen om een samenwerkingsrelatie op te bouwen.²⁵ Ook de nieuwe regeling heeft een tijdelijk karakter: over een periode van drie jaar worden vier projecten geselecteerd die elk drie jaar de tijd krijgen. Momenteel is de regeling gesloten voor inschrijving, maar de vier geselecteerde projecten lopen nog door.

De figuur hieronder toont de geografische spreiding van de aanvragen voor de regeling. De meeste aanvragen zijn gedaan in de provincie Utrecht. Uit de provincie Groningen, Drenthe en Flevoland werden geen aanvragen ontvangen.

²⁴ Dit besluit is genomen mede naar aanleiding van het rapport van mw. Mr. Inge Brakman inzake de Regionale Media Centra. (juni 2011)

²⁵ Jaarverslag 2014, Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.

Figuur 3. Geografische spreiding ingediende aanvragen regeling regionale samenwerking op basis van besluiten SvdJ 2011-2016.

The Challenge (regeling voor vernieuwende journalistiek)

Vanaf 2012 is de tijdelijke regeling Vernieuwende journalistiek uitgevoerd. De regeling is gericht op de ontwikkeling van journalistieke producten en diensten, in het bijzonder door niet-gevestigde mediapartijen. De regeling is daarom bekend gemaakt als *The Challenge: Reinventing Journalism*. The Challenge is een coaching- en financieringstraject voor studenten in het laatste jaar van hun opleiding of voor studenten die maximaal 2 jaar geleden zijn afgestudeerd die de journalistieke sector willen vernieuwen. Dat kan bijvoorbeeld met een nieuwe tool, platform, app of verdienmodel. Winnaars van The Challenge ontvangen een startsubsidie van 20.000 euro voor de lancering van hun startup, een jaar lang huisvesting en begeleiding door een coach.

De beoordelingscriteria voor de persinnovatieregeling gelden ook voor The Challenge.

Jonge journalisten regeling

In 2009 is door de minister van OCW vier miljoen euro beschikbaar gesteld voor de aanstelling van jonge journalisten bij dag-, opiniebladen en persbureaus. De uitvoering van deze regeling is gedaan door het Nederlands Uitgeversverbond (NUV) en de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ). De regeling beoogde per jaar ca. 60 plaatsen voor jonge journalisten bij redacties van dagbladen, opinieweekbladen en persbureaus te financieren. Aanvragers konden een tegemoetkoming ontvangen voor het plaatsen van jonge journalisten op hun redactie. De taak van het SvdJ was bij deze regeling beperkt tot het beschikbaar stellen van bedragen aan de uitvoeringscommissie, na toetsing van de uitvoering aan doelstelling en voorwaarden van de regeling.

De uitvoering van de regeling is in 2013 beëindigd. De totale uitvoeringskosten van de regeling bedroegen uiteindelijk €486.142. Uit de eindrapportage van de regeling bleek dat er subsidie is toegekend aan 31 redacties voor in totaal 55 plaatsen. Na afloop van deze regeling

kregen 27 jonge journalisten een voortzetting van hun arbeidsovereenkomst, waarvan 18 voor onbepaalde tijd en 9 voor bepaalde tijd.²⁶

De Sponsorregeling

De sponsorregeling is bestemd voor organisaties die een kortlopend project willen uitvoeren op het gebied van de journalistiek. Het Fonds heeft hier jaarlijks € 50.000 voor gereserveerd. Het gaat in deze regeling om projecten met een kortstondig karakter. Vaak zijn dit specifieke activiteiten zoals discussiebijeenkomsten. In 2015 heeft het bestuur besloten de sponsorregeling samen te voegen met het budget voor projectideeën. Hierdoor kunnen projecten die zich nog in de ideefase bevinden, maar wel aan de criteria voor sponsoring voldoen, in aanmerking komen voor een bijdrage. De maximale bijdrage vanuit de regeling is €5.000 per aanvraag.

3.2 Omvang subsidieverstrekking

Tabel 6 toont de totale omvang van de subsidies die per regeling toegekend zijn aan gehonoreerde projecten over de periode 2011-2016, de gemiddelde omvang van een positief besluit per regeling en het aantal positieve besluiten per regeling. De persinnovatieregeling, The Challenge en de sponsorregeling kennen elk een vooraf vastgesteld beschikbaar budget per ronde en een maximaal budget per aanvraag. Voor de persinnovatieregeling bedraagt de maximale bijdrage per aanvraag €100.000 sinds 2012²⁷ met een totaal beschikbaar budget van € 1 miljoen (m.u.v. 2011 en 2012²⁸). The Challenge kent een maximale bijdrage van €20.000 per aanvraag en de sponsorregeling kent een maximum van €5.000 per aanvraag met een maximum van €100.000 per jaar (voor 2015 was dit €50.000 per jaar). Voor zowel de exploitatieregeling als de onderzoeksregeling worden sinds 2013 geen aparte middelen begroot maar kan er een beroep gedaan worden op het weerstandsvermogen van het SvdJ (maximaal €2 miljoen, vanaf 2016 €1 miljoen), indien aanvragen passen binnen de doelstellingen.

Tabel 6. Positieve besluiten per regeling over de periode 2011-2016 op basis van de datum van het genomen besluit.

	Totale omvang positieve besluiten	Gemiddelde omvang positief besluit	Aantal positieve besluiten
Exploitatierregeling	€ 1.005.373	€ 111.708	9
Onderzoeksregeling	€ 704.723	€ 41.454	17
Persinnovatieregeling	€ 5.705.598	€ 67.125	85
Regionale samenwerking	€ 1.800.000	€ 200.000	9*
The Challenge	€ 250.000	€ 17.857	14
Jonge journalisten regeling	€ 500.000**	€ 500.000	1***
Sponsorregeling	€ 262.377	€ 3.803	69

* Dit getal betreft het aantal projecten

** Dit bedrag betreft uitvoeringskosten van de regeling; het totaal budget voor deze regeling was € 4 miljoen

*** 31 redacties, 55 plaatsen

²⁶ Zie brief aan de Tweede Kamer van 19 november 2013, 31777, nr. 27.

²⁷ In 2011 was de maximale bijdrage per project € 200.000.

²⁸ In 2011 was er een bedrag van €2.050.000 uitgetrokken, in 2012 was dat €800.000.

3.3 Type aanvragers

In onderstaande tabel geven we een overzicht van het type aanvragers per regeling. We baseren ons hier op de hoofdaanvragers van de middelen. Uit de tabel blijkt dat de regelingen die het Fonds aanbiedt brede ingang vinden bij alle partijen in het werkveld. Het honoreringspercentage varieert enigszins per organisatietype. Dit is inherent aan de honoreringspercentages van de regelingen waar de organisaties typisch aanvragen voor indienen. Hetzelfde geldt voor de gemiddelde omvang van positieve besluiten. Die is voor omroepen en dagbladen relatief hoog, dit type organisaties maakt vaker gebruik van de regeling regionale samenwerking waarin relatief hoge bedragen per aanvraag gelden (zie Tabel 7). Bij de sponsorregeling gaat het juist om kleine bedragen. Ideële organisaties zijn de hoofdgebruiker van deze regeling en kennen mede daardoor een relatief kleinere gemiddelde omvang per positief besluit.

Tabel 7. Verdeling type hoofdaanvragers over besluiten over subsidieaanvragen over de periode 2011-2016 (n=525).*

Type organisatie	Aantal aanvragen	Honoreringspercentage	Gemiddelde omvang positieve besluiten	Verdeling middelen over organisaties
Dagblad	2%	58%	€ 107.871	7%
Uitgever	11%	34%	€ 61.286	11%
Week-of maandblad	3%	31%	€ 87.800	4%
Persbureau	2%	40%	€ 26.500	1%
Regionale/lokale omroep	7%	30%	€ 113.330	12%
Branchevereniging	5%	62%	€ 69.238	11%
Individuele journalist	14%	27%	€ 20.185	4%
Internetonderneming	16%	38%	€ 49.641	15%
ICT leverancier	4%	50%	€ 72.215	8%
Ideële organisatie	11%	44%	€ 17.043	4%
Bedrijf buiten de sector	6%	35%	€ 37.750	4%
Kennis- of onderwijsinstelling	9%	53%	€ 50.160	12%
Overig	10%	37%	€ 31.178	6%
Onbekend	1%	0%	0	0%
Alle hoofdaanvragers	525	39%	€ 50.138	€ 10.228.071

**Het hoogste percentage of bedrag krijgt een donkergroene kleur. Het laagste percentage of bedrag krijgt een donkerrode kleur.*

3.4 Conclusie

In de periode 2011 – 2016 zijn er 525 subsidieaanvragen ingediend bij het Fonds. De meeste aanvragen (220) worden ingediend voor de Persinnovatieregeling. De gemiddelde slaagkans over alle aanvragen bedraagt 39%. Voor elke subsidieregeling gelden specifieke beoordelingscriteria. Zo worden aanvragen voor de Persinnovatieregeling beoordeeld op criteria als de mate waarin het project journalistiek, innovatief en haalbaar is. Deze criteria gelden ook voor The Challenge. De meeste subsidieregelingen worden tussentijds geëvalueerd, wat tot aanpassingen kan leiden.

Aanvragers van projecten zijn afkomstig uit het gehele land (dat geldt specifiek ook voor de Regeling Regionale Journalistieke Samenwerking) en worden vooral ingediend door internet-ondernemingen, individuele journalisten, uitgevers en ideële organisaties (de laatste groep doet vooral aanvragen voor sponsoring). Het grootste deel van de subsidies wordt verleend in het kader van de Persinnovatieregeling. Regionale omroepen ontvangen gemiddeld het

hoogste bedrag, gevolgd door dagbladen en week- of maandbladen. Verder valt op dat internetondernemingen en ICT-leveranciers gezamenlijk goed zijn voor 23% van de subsidies. De verdeling van subsidies over organisaties wijkt niet veel af van de verhouding tussen deze organisaties in de aanvragen.

4 Onderzoek

4.1 Onderzoeken

Naast de onderzoeksregeling waarbij organisaties een aanvraag kunnen doen voor subsidie om onderzoek uit te voeren ten behoeve van de sector, geeft het SvdJ op eigen titel opdracht tot het uitvoeren van specifieke onderzoeken. Het SvdJ heeft in de afgelopen periode vier grotere onderzoeken verricht of doen verrichten.

Onderzoek naar regionale nieuwsvoorziening

Het Stimuleringsfonds heeft in 2012, 2013 en 2014 onderzoek gedaan naar de nieuwsvoorziening in de regio. In 2013 verscheen de eerste publicatie in de reeks studies naar de regionale nieuwsvoorziening in samenwerking met de VU en de Hogeschool Utrecht. Uit deze onderzoeken blijkt dat in kleine gemeenten de politiek nog amper wordt gevolgd door de journalistiek. In 2014 werd vervolgd gegeven aan deze studie. In samenwerking met Hogeschool Windesheim en DSP-groep heeft het Fonds in 2014 onderzoek gedaan naar de nieuwsvoorziening in de regio. Daarbij is gekeken naar het nieuwsaanbod, de nieuwsbehoefte en de relatie tussen gemeentebestuurders en de lokale en regionale media. Het meest opvallende onderzoeksresultaat is de vaststelling dat burgers woonachtig in een plaats met minder dan 50.000 inwoners (bijna 8 miljoen Nederlanders), aanzienlijk minder lokaal nieuws onder ogen krijgen dan inwoners van plaatsen met meer dan 50.000 inwoners.²⁹

G4-onderzoek

In 2016 is het Fonds gestart met een studie naar nieuwsecosystemen in de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht). Dit onderzoek valt uiteen in een kwantitatief deel (inhoudsanalyse in het verlengde van eerder onderzoek naar de nieuwsvoorziening in de regio), een kwalitatief deel (casusbeschrijvingen aan de hand van enkele grote nieuwsgebeurtenissen) en een verkennend onderzoek (rol van sociale media bij het verspreiden van lokaal nieuws). Binnen dit onderzoek wordt nauw samengewerkt met universiteiten in de te analyseren steden. Utrecht was de eerste stad die in 2016 onderzocht werd. In 2017 zijn ook de resultaten van het onderzoek in Amsterdam en Den Haag gepresenteerd. Eind 2017 worden de resultaten van Rotterdam verwacht. In 2018 volgt het overkoepelende rapport waarin de G4-steden met elkaar worden vergeleken en waarvoor naast het aanbod ook het gebruik van lokaal nieuws wordt onderzocht.

Stand van de Nieuwsmedia

De Stand van de Nieuwsmedia is een online platform waar het hele jaar door actuele cijfers over de stand van zaken in de journalistieke sector gepresenteerd worden. Bestaande en nieuwe onderzoeksdata over journalistiek worden geanalyseerd door onderzoekers van de Hogeschool Utrecht en gepubliceerd op de website van het Stimuleringsfonds. Eenmaal per jaar krijgt het platform bijzondere aandacht door middel van een evenement. In 2015 is speciaal hiervoor een tabloid vervaardigd waarin cijfers met betrekking tot onder meer dagbladen, televisie en werkgelegenheid in de journalistiek worden afgewisseld met langere artikelen en korte interviews. In 2016 is de quiz De Slimste Journalist van Nederland gehouden om extra aandacht te genereren voor de Stand van de Nieuwsmedia, in het najaar van 2017 staat opnieuw een quiz gepland.

²⁹ <https://www.svdj.nl/uitgelicht-onderzoek/het-is-stil-in-de-regio/>

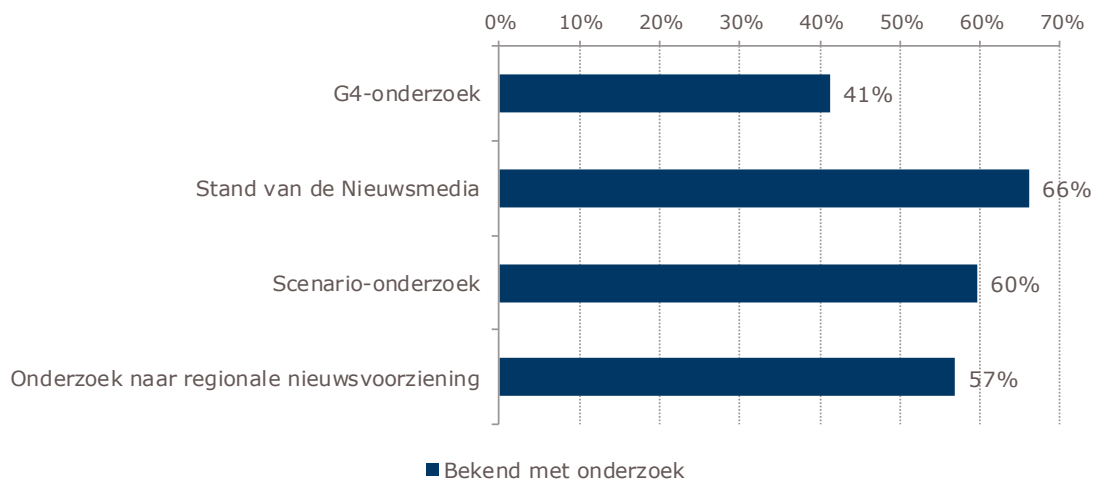
Scenario-onderzoek

Dit betreft een onderzoek naar de toekomst van de journalistieke sector waarin vier mogelijke scenario's worden geschetst om toekomstige kansen en bedreigingen voor de journalistiek in kaart te brengen. Deze scenario's zijn bedoeld als basis of input voor de strategische agenda's voor relevante actoren alsook als toetsingskader voor innovatieve projecten die in de toekomst door het Fonds gesteund zouden kunnen worden. Daarmee is de aard van dit onderzoek anders dan de overige drie onderzoeken; het is vooral kwalitatief en het kijkt vooruit terwijl de andere onderzoeken vooral een terugblik geven of de huidige stand van zaken in kaart brengen. Tevens heeft het Fonds een andere aanpak gehanteerd waarbij gezamenlijk met het veld middels een groot aantal trendbijeenkomsten scenario's zijn opgesteld. De uitkomsten van de studie zijn in het voorjaar van 2015 gepresenteerd.³⁰

4.2 Bekendheid onderzoek

De figuur hieronder toont de bekendheid van de onderzoeken van het Fonds onder alle aanvragers die onze online survey hebben ingevuld. De Stand van de Nieuwsmedia blijkt het best bekend te zijn onder de aanvragers. Ook het scenario-onderzoek en het onderzoek naar de regionale nieuwsvoorziening zijn vrij goed bekend. Het G4-onderzoek is minder bekend, dit is goed te verklaren uit het feit dat dit onderzoek nog niet afgerond is.

De hoge scores op bekendheid in ons onderzoek wordt mede verklaard door de bekendheid met de activiteiten van het Fonds door de groep die wij hebben geënquêteerd. De aanvragers van projecten ontvangen nieuwsberichten, bezoeken de website en hebben mogelijk zelfs input geleverd voor één van de onderzoeken. Voor de gehele sector journalistiek zal de bekendheid minder zijn dan in de groep die aanvragen doet bij het Fonds.

Figuur 4. Mate waarin de onderzoeken van het SvdJ bekend zijn bij aanvragers (alle respondenten: n=109).

Het Fonds organiseert, naast de presentatie van de onderzoeksresultaten, diverse bijeenkomsten aansluitend aan de onderzoeken. Zo is er naar aanleiding van het scenario-onderzoek een aantal themasessies georganiseerd waarin bij elke sessie een ander thema centraal stond (regio, innovatie, etc.) en voor de Stand van de Nieuwsmedia is een quiz

³⁰ Van de Bunt (2015). *Anders nog nieuws? Scenario's voor de toekomst van de journalistiek*, Amsterdam.

georganiseerd. Het Fonds beoogt door het organiseren van dergelijke bijeenkomsten een brug te slaan tussen de werelden van journalistiek, wetenschap en politiek.

4.3 Conclusie

Bij onderzoek wordt door het Fonds vooral aandacht geschonken aan onderzoeken die zij zelf uitvoert of laat uitvoeren (gesubsidieerde onderzoeken kwamen in het vorig hoofdstuk aan de orde). In de afgelopen periode heeft het Fonds vier onderzoeken gepubliceerd en heeft het de resultaten van deze onderzoeken gepresenteerd in diverse bijeenkomsten. De meeste van de onderzoeken zijn bekend bij meer dan de helft van de aanvragers. Deze score is in de sector in de brede waarschijnlijk lager omdat we ervan uitgaan dat de onderzochte groep aanvragers, die uit de sector afkomstig is, zich meer dan anderen oriënteert op de activiteiten van het Fonds, wat leidt tot een grotere bekendheid met het onderzoek.

5 Overige taken

5.1 Organisatie van bijeenkomsten

Sinds 2011 zet het Fonds steeds sterker in op organisatie van bijeenkomsten ten bate van de sector. De primaire doelen van deze bijeenkomsten zijn kennisdeling en netwerkopbouw in de sector. Zo organiseert het Fonds congressen, themasessies, debatbijeenkomsten, presentaties van onderzoeksresultaten, masterclasses voor The Challenge en informatiebijeenkomsten voor subsidieregelingen.

In de volgende tabel geven we het aantal bijeenkomsten weer dat het Fonds per jaar heeft georganiseerd. Hierbij baseren we ons op de jaarverslagen.

Tabel 8. Aantal bijeenkomsten per jaar. Bron: Jaarverslagen 2011-2016.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Type bijeenkomst						
Congres	1	1				1
Themasessie		5	5	4		5
Debatbijeenkomst		1				
Presentatie onderzoeksresultaten					5	2
Masterclasses (the Challenge)			13	13	10	10
Informatiebijeenkomsten subsidieregelingen						2
Overige		1				
Totaal	1	8	18	17	15	20

Waar kan speelt het Fonds in op de actualiteit. Zo is er recent een bijeenkomst belegd met als thema Vlaanderen-Nederland op terrein van media/journalistiek naar aanleiding van de toenemende activiteit van Vlaamse ondernemingen op de Nederlandse mediamarkt.

5.2 Communicatie

Bij de koersverandering richting het meer delen van kennis, waarvan we in hoofdstuk 2 al melding maakten, hoort ook het toegankelijk maken van kennis. Het Fonds gebruikt naast de hierboven genoemde bijeenkomsten diverse andere kanalen. Hieronder worden die kort toegelicht.

Nieuwsbrief

In 2010 werd begonnen met het uitgeven van de nieuwsbrief De Nieuwe Pers. In 2011 is besloten de nieuwsbrief in digitale vorm voort te zetten om geïnteresseerden op de hoogte te houden van onderzoeksresultaten, de voortgang van projecten en ontwikkelingen in de mediasector.

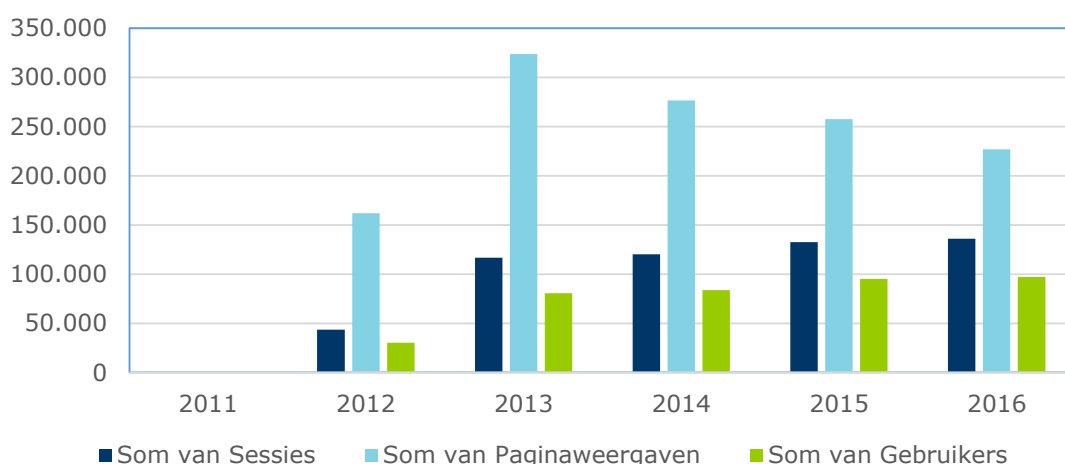
Website

In 2015 is de site www.svdj.nl gelanceerd. Hier wordt informatie verstrekt over onder meer:

- **Subsidieregelingen.** Benodigde informatie over doel(groep), criteria, omvang, procedure etc.

- **Onderzoek.** De belangrijkste uitkomsten per onderzoek. De Stand van de Nieuws-media kent een uitgebreide omgeving op www.svdj.nl en het Scenario-onderzoek een eigen site (www.journalistiek2025.nl).
- **Agenda.** Datum, tijd, locatie en inhoud van geplande bijeenkomsten.
- **Het SvdJ zelf.** De structuur en werking van de organisatie wordt uitgelegd, de medewerkers worden voorgesteld en belangrijke documentatie zoals jaarverslagen is hier te vinden.
- **Nieuws.** Belangrijk nieuws over het SvdJ maar ook over ontwikkelingen in de sector.

Zoals blijkt uit *Figuur 5* is het aantal bezoekerssessies en gebruikers van de website gestaag toegenomen. Het totaal aantal paginaweergaven is sterk gedaald, maar dit kan ook toe te schrijven zijn aan een meer efficiënte vormgeving van de site.

Figuur 5. Aantal sessies, paginaweergaven en gebruikers van de website vanaf januari 2011.

Niet alleen het aantal unieke bezoekers van de site is toegenomen, ook het aantal zoekacties naar het SvdJ is flink toegenomen. De volgende tabel geeft een indicatie van de zoekinteresse naar de term "Stimuleringsfonds voor de Journalistiek" op Google. Dit is op basis van een relatieve index met lineaire schaal (een score van 10 is tweemaal zo populair als een score van 5). Hieruit blijkt dat de populariteit van de zoekterm "Stimuleringsfonds voor de Journalistiek" een piek kent in 2015. Dit kan toe te schrijven zijn aan de lancering van *The Challenge*.

Tabel 9. Zoekinteresse Google voor "Stimuleringsfonds voor de Journalistiek". Bron: Google Trends.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Zoekinteresse Google	0	0	70	69	382	345

Social media

Het SvdJ is sinds medio 2012 actief op Twitter en vanaf 2015 op Facebook. Zoals blijkt uit *Tabel 10* neemt het aantal tweets dat het Fonds plaatst flink toe. Vanaf 2014 worden er jaarlijks meer dan 1.000 tweets geplaatst.

Tabel 10. Twitteractiviteit @persinnovatie. Bron: www.tweetstats.com

	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal tweets	189	884	1.274	1.055	1.445

Het aantal geplaatste berichten op Facebook schommelt per kwartaal. In 2015 werden er 298 berichten geplaatst. In 2016 waren dit er 304. Interessant om te zien is dat het aantal personen dat de pagina leuk vindt in 2016 sterk toeneemt in vergelijking met 2015.

Het aantal bezoekers van de pagina kent een piek tussen eind 2015 en begin 2016. Dit valt samen met de lancering van de Challenge in eind 2015. De doelgroep van de Challenge (studenten en pas afgestudeerden) is een leeftijdsgroep die sterk vertegenwoordigd is op sociale media. Facebook lijkt dan ook een medium bij uitstek om deze groep te bereiken.

Tabel 11. Facebook – gebaseerd op unieke gebruikers. Bron: Facebook.

jaar kwartaal	2015				2016			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Aantal nieuwe personen die de pagina leuk hebben gevonden.		1	137	538	62	42	324	308
Aantal vind-ik-niet-meer leuks van de pagina.		0	15	36	20	17	15	21
Het aantal mensen dat de pagina heeft bezocht, of de pagina of een van de paginaberichten in het nieuwsoverzicht of de ticker heeft gezien.		6.204	14.743	21.604	30.630	23.129	18.140	19.590
Aantal gepubliceerde berichten	71	68	75	84	104	90	54	56
Betrokkenheid bij berichten: bijvoorbeeld door te reageren, het bericht leuk te vinden of op specifieke onderdelen van het bericht te klikken.	0	509	2.996	6.900	2.690	1.958	3.164	1.949

In de volgende tabel tonen we de vijf berichten die de hoogste score op betrokkenheid kennen. Dit zijn berichten met het grootste aantal clicks van gebruikers: bijvoorbeeld om het volledige bericht in de nieuwsfeed te kunnen lezen, of om doorgelinkt te worden naar een aanmeldingspagina, of een bericht te 'liken'. Het is geen verrassing dat dit berichten over The Challenge zijn. Ook een longread over het mediagebruik in verschillende generaties en een item over Vlaamse dominantie in de Nederlandse markt krijgen opvallend veel aandacht.

Tabel 12. Berichten met grootste betrokkenheid (chronologisch)

Betrokkenheid	Berichten met grootste betrokkenheid	Kwartaal
557	Om de journalistiek in de regio te verbeteren steunen we regionale samenwerkingsverbanden. Dat kan gaan om uitgevers, omroepen en hyperlocals, maar ook opleidingen en start-ups kunnen meedoen. Dien nu je subsidieaanvraag in!	Q4 2015
1.103	Ben jij student of net afgestudeerd en heb je interesse in journalistiek, design of programmeren? Wij helpen je bij het opzetten van je eigen start-up en je maakt kans op 20.000 euro startsubsidie. Kom 20 november naar de hackathon en laat je inspireren.	Q4 2015
555	Laatste kans: Begin je eigen journalistieke start-up met The Challenge. Je krijgt intensieve begeleiding van experts en je maakt kans op 20.000 euro startsubsidie. Deadline indienen idee: 1 december.	Q4 2015
2.341	De generatie die is opgegroeid met internet wordt volwassen en gaat nooit meer kijken en lezen zoals hun ouders, terwijl ouderen juist steeds meer kranten lezen en tv kijken. Een overzicht van de stand van het journalistieke landschap in een longread.	Q3 2016
535	Wat betekent de Vlaamse dominantie op de Nederlandse krantenmarkt, waarom zijn Nederlandse start-ups zo succesvol in het buitenland en wat kunnen we leren van de brug die Vlaamse media weten te slaan naar wetenschap en bedrijfsleven? Op 8 december kijken we naar de verschillen en overeenkomsten tussen Vlaanderen en Nederland. Meld je aan op onze website.	Q4 2016

5.3 Signaalfunctie richting de politiek

Het Fonds signaleert de laatste jaren in toenemende mate relevante ontwikkelingen in het veld van de journalistiek en richt zich in dat verband tot de politiek. Het Fonds speelt daarmee een rol in het debat over toekomst en duurzaamheid van journalistieke infrastructuur. Het gaat enerzijds om het informeren van de politiek over ontwikkelingen die de kwaliteit en de pluriformiteit van de journalistiek beïnvloeden. Bijvoorbeeld door onderzoeken van het Fonds brede bekendheid te geven. Zo heeft het Fonds de resultaten van de eerdergenoemde scenariostudie actief onder de aandacht gebracht bij de staatssecretaris van OCW³¹, die dit weer heeft voorgelegd aan de Tweede Kamer³². Het gaat anderzijds om activiteiten die expliciet gericht zijn op het beïnvloeden van de politieke agenda en besluitvorming op het gebied van de Nederlandse journalistiek, wat neerkomt op politiek beïnvloeden (hoewel de scheidslijnen tussen informeren en beïnvloeden niet altijd duidelijk te maken zijn). Daarbij wordt het Fonds soms geholpen door beslissingen van de Tweede Kamer. Zo is in 2016 door de Kamerleden Heerma (CDA) en Mohandis (PvdA) over nieuw onderzoek naar de toekomst van onafhankelijke journalistiek de volgende motie ingediend:

Voorgesteld tijdens het Wetgevingsoverleg van 28 november 2016

De Kamer, gehoord de beraadslaging, overwegende dat het rapport van de Tijdelijke Commissie Innovatie en Toekomst Pers reeds in 2009 constateerde dat de journalistieke sector er in economische zin slecht voor staat;

constaterende dat sindsdien zowel de krantenoplage als de inkomsten uit advertenties met tientallen procenten achteruit zijn gegaan en lineair kijkgedrag snel achteruitloopt;

constaterende dat door digitalisering en internationalisering het medialandschap sinds 2009 fors is veranderd;

verzoekt de regering, nieuw onderzoek naar de toekomst van onafhankelijke journalistiek in Nederland uit te laten voeren, en de Kamer over de onderzoeksopzet te informeren voor de zomer van 2017, en gaat over tot de orde van de dag.

Pieter Heerma

Mohammed Mohandis

Deze motie (die op 6 december 2016 door de Tweede Kamer is aangenomen) heeft als strekking dat er een onderzoek moeten komen naar de bedreigingen voor de onafhankelijke (onderzoeks)journalistiek in Nederland. Staatssecretaris Dekker heeft de Tweede Kamer per brief (14 juli 2017) geïnformeerd over de opzet van dit onderzoek.

Een andere indicatie van deze rol is een brief die in januari 2017 is opgesteld en aangeboden aan staatssecretaris Dekker. Daarin wijst het Fonds op 10 aandachtspunten voor behoud van sterke en onafhankelijke journalistiek.³³ In mei 2017 heeft het Fonds een brief gestuurd naar de informateur van het te vormen kabinet.³⁴ In deze brief pleiten het bestuur en de directie

³¹ <https://www.svdj.nl/wp-content/uploads/2017/01/begeleidende-brief-themasessies-2017.pdf>

³² Brief van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer van 1 juni 2015, 32827, nr. 71

³³ <https://www.svdj.nl/dit-is-wat-de-journalistiek-in-nederland-nodig-heeft/>

³⁴ <https://www.svdj.nl/kort-nieuws/brief-aan-informateur/>

van het Fonds om de jaarlijkse dotatie van OCW te verviervoudigen. Beide brieven zijn voorbeelden van een proactieve rol van het Fonds richting de politiek.

5.4 Conclusie

Onder de overige taken zien we de verbreding die het Fonds in de afgelopen periode heeft doorgevoerd. Het Fonds richt zich niet alleen op het verdelen van subsidies of het (laten) uitvoeren van onderzoek. Het Fonds ontwikkelt zich steeds meer tot een platform waar (sector)kennis gedeeld wordt, zowel via bijeenkomsten als via nieuwsbrieven, de website en sociale media. Het gebruik van deze kanalen is in de afgelopen jaren toegenomen. Voorts vervult het Fonds steeds meer een signaalfunctie richting de politiek. Dit door de politiek te voeden met feitelijke informatie over ontwikkelingen in de sector journalistiek, maar ook door pogingen de politieke agenda en besluitvorming over de sector te beïnvloeden. De brieven die het Fonds – met steun uit het veld - hierover heeft opgesteld en verstuurd, zijn daar een illustratie van.

6 Doeltreffendheid

In dit hoofdstuk komt de doeltreffendheid van het Fonds aan bod. Het gaat daarbij niet alleen om de doeltreffendheid van de afzonderlijke taken zoals hiervoor beschreven, maar om de mate waarin de doelstelling van het Fonds met de gehele portfolio van activiteiten en producten wordt behaald. Uiteraard is er daarbij sprake van een sterke samenhang tussen de mate waarin de wettelijke taken worden gerealiseerd en de doeltreffendheid van het Fonds als geheel. Er wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de wettelijke taken en bijbehorende activiteiten van het Fonds en de impact hiervan op het veld van pers en journalistiek.

6.1 Uitvoering wettelijke taken en activiteiten

Het SvdJ kent de volgende doelstelling:

Het handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming (Mediawet, artikel 8.3).

Het meten van de mate waarin deze doelstelling bereikt wordt, gaat gepaard met enkele uitdagingen, namelijk:

- De doelstelling is breed geformuleerd en leent zich in mindere mate om te kwantificeren. Zij is nauwelijks te operationaliseren in indicatoren die meten of er aan voldaan wordt. Het SMART-gehalte is daarmee beperkt.³⁵ Hoe zou bijvoorbeeld de term 'pluriformiteit' in cijfers uit te drukken zijn? Probleem is de breedte van de doelstelling die maakt dat er relatief veel aspecten onder geschaard en in meegenomen kunnen worden.
- De doelstelling is niet gemeten bij de oprichting van het Fonds (of één van zijn wettelijke voorgangers). Er is dus geen nulmeting die als referentie kan worden gebruikt.
- De mate waarin deze doelstelling bereikt wordt, is niet alleen afhankelijk van de activiteiten van het Fonds. De pluriformiteit van de pers wordt ook door hele andere factoren beïnvloed, zoals markt- en technologische ontwikkelingen, waardoor de bijdrage van het Fonds aan de pluriformiteit in den brede, niet of nauwelijks kan worden vastgesteld.
- In de afgelopen periode heeft er ook een belangrijke inhoudelijke accentverschuiving plaatsgevonden. Hoewel pluriformiteit van de journalistiek nog steeds erg belangrijk wordt gevonden, heeft het Fonds zich – blijkens bijvoorbeeld zijn portfolio – steeds meer toegelegd op het bevorderen van innovatie. Dit met de gedachte dat innovatie een significante bijdrage kan leveren aan de (economische) levensvatbaarheid van de sector (en in het verlengde daarvan het behouden van de pluriformiteit). Daarnaast heeft een 'domain change' plaatsgehad van *pers naar journalistiek*.

Het beleid gaat er impliciet vanuit dat de wettelijke taken zoals bepaald voor het Fonds (subsidieverlening, onderzoek en overige taken) een bijdrage leveren aan deze doelstelling, maar de mate waarin en in welke onderlinge verhouding was (vooraf) onbepaald en onbekend. Bovendien is de bepaling van het bereiken van deze doelstelling afhankelijk van

³⁵ Voor een evaluatie van de doeltreffendheid zijn doelstellingen bij voorkeur Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden (SMART) geformuleerd.

moeilijk meetbare indicatoren, zoals of activiteiten bijdragen aan het handhaven en bevorderen van pluriformiteit (input) of de mate waarin de pluriformiteit is veranderd als gevolg van deze activiteiten (output). Een objectieve maatstaf voor het meten en vaststellen van pluriformiteit en de ontwikkeling daarin in de tijd ontbreekt vooralsnog. Overigens betekenen de koerswijzigingen die het Fonds de voorbije jaren heeft ingezet dat er steeds meer nadruk is komen te liggen op innovatie als impliciete voorwaarde voor het handhaven en bevorderen van pluriformiteit.

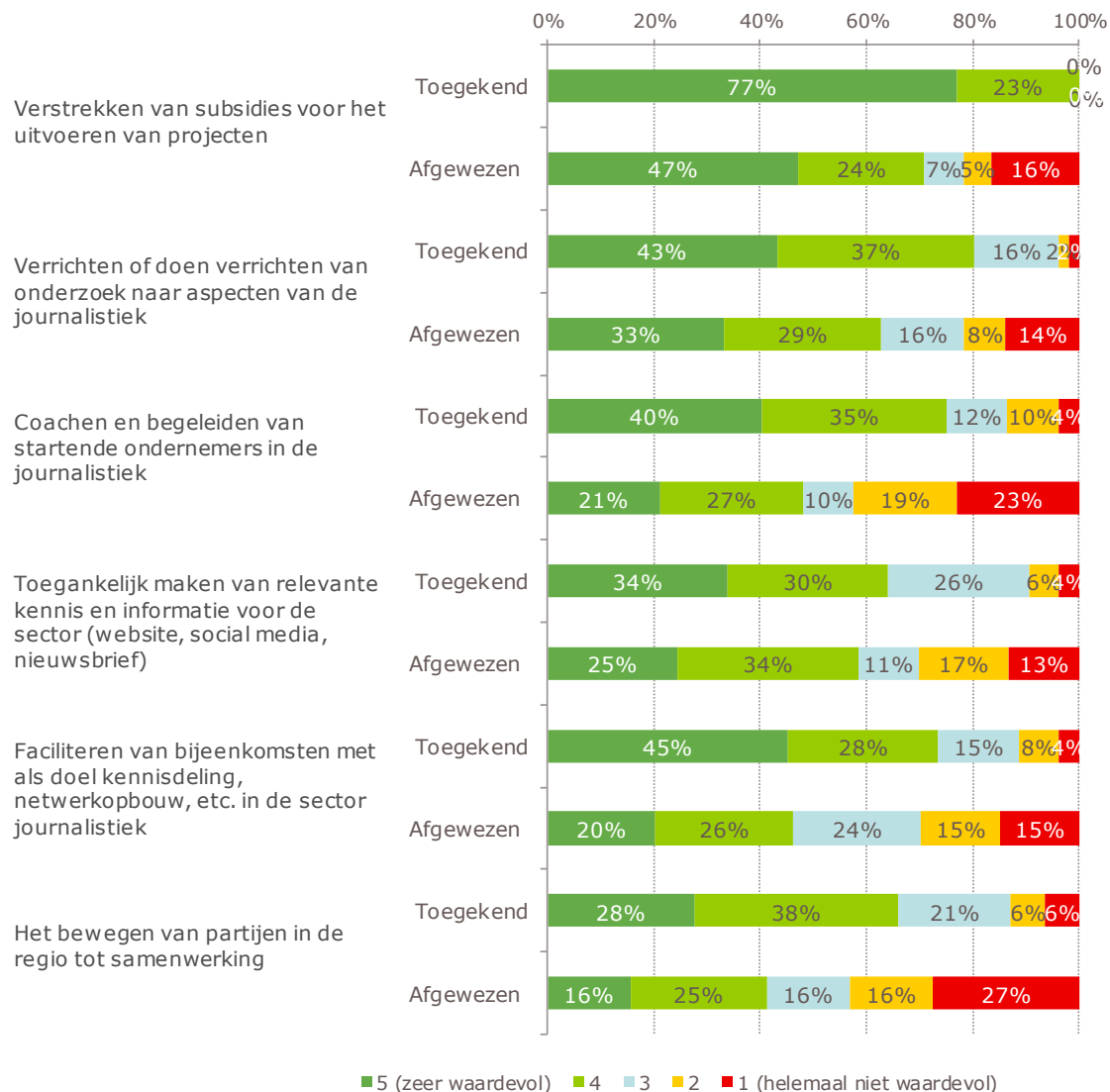
Eén van de gevolgen van de grotere nadruk op innovatie is dat het Fonds activiteiten ontplooit die weliswaar vallen binnen de wettelijke taakstelling, maar waarvan niet a priori duidelijk is of en op welke wijze ze bijdragen aan het bereiken van doelstellingen. Het Fonds ondersteunt bijvoorbeeld steeds vaker startende ondernemers in de journalistiek via coaching en begeleiding en ontpopt zich steeds meer als incubator. Het Fonds wordt daarbij geholpen door de brede definitie van haar opdracht. Dat maakt een bredere interpretatie en dus ook een brede waaier aan activiteiten mogelijk. Het Fonds pakt de ruimte die het krijgt en kan flexibel invulling geven aan activiteiten en daarmee altijd inspelen op de actuele vraag (bijvoorbeeld door meer nadruk op innovatie). Het past ook onder de noemer van 'overige taken' die bij het Fonds zijn belegd. Deze 'overige taken' krijgen verhoudingsgewijs steeds meer middelen toebedeeld.

In de afgelopen periode zien we dan ook dat het Fonds zijn taakopstelling breed interpreteert en zijn activiteitenportfolio daarop afstemt, bijvoorbeeld:

- Het Fonds is zich in toenemende mate gaan bezighouden met het coachen en begeleiden van startende journalisten.
- Het Fonds legt steeds meer nadruk op het faciliteren van kennisdeling en het toegankelijk maken van kennis over en voor de journalistieke sector.
- Het Fonds beschouwt zichzelf steeds meer als een katalysator voor het stimuleren van innovatie in de sector journalistiek.

De rode draad in deze taakverschuiving is dat er naast de nadruk op het verstrekken van middelen (subsidieverlening) meer accent wordt gelegd op kennis en innovatie. Het Fonds ontwikkelt zich van een subsidieverstrekker naar een kennismakelaar.

We hebben aan de respondenten gevraagd in welke mate men de verschillende activiteiten van het Fonds waardevol acht. De resultaten staan in de volgende figuur. Ook hier maken we onderscheid tussen de antwoorden van respondenten wier projectaanvragen zijn toegekend en diegenen die geen financiële ondersteuning ontvingen.

Figuur 6. Mate waarin activiteiten waardevol worden geacht (Toegekende aanvragers n=53, afgewezen aanvragers n=56).³⁶

De figuur bevestigt dat de twee wettelijke taken (subsidieverstrekking en onderzoek) als waardevol worden beoordeeld door alle respondenten (waarbij de respondenten met een toegekende aanvraag nog iets positiever zijn). De overige vier genoemde taken – die als onderdeel van de verbreding kunnen worden gezien – worden ook als waardevol bestempeld (dit geldt in sterke mate voor toegekende aanvragen).

Respondenten is tevens gevraagd een toelichting te geven op de mate waarin ze activiteiten belangrijk vinden (33% heeft toelichting gegeven). Het verstrekken van subsidie wordt door respondenten als zeer waardevol ervaren. Vooral in combinatie met onderzoek en kennisdeling: gedegen onderzoek naar nieuwe ontwikkelingen en het verzamelen van relevante basiskennis helpt de journalistiek om projecten sneller en succesvoller te ontwikkelen. Enkele respondenten uiten kritiek op de mate waarin de gesubsidieerde projecten succesvol zijn.

³⁶ Het gaat in dit figuur en de volgende figuren om aanvragers van één van de genoemde regelingen in de voorgaande hoofdstukken (subsidie, onderzoek, sponsoring, etc.).

Dit heeft volgens respondenten enerzijds te maken met de soort organisaties die gesteund wordt en anderzijds met het type innovatie dat daarbij geldt. De meningen verschillen echter over welk type organisatie en welk type innovatie dan gesteund zou moeten worden. Sommige respondenten vinden dat er minder subsidie moet gaan naar wat zij de 'gevestigde orde' noemen (dagbladen, uitgevers, omroepen), terwijl anderen juist stellen dat er te veel kleine kansloze projecten worden gesteund. De data tonen overigens dat geen van de subsectoren veel meer of minder kans maakt op een toe- of afwijzing. Ook is er discussie over de vraag of het Fonds zich zou moeten richten op de inhoudelijke, meer journalistieke vernieuwing of op vernieuwing in distributiekkanalen en verdienmodellen.

Enkele respondenten zien geen rol voor het Fonds in het bevorderen van de regionale samenwerking of geven aan dat die rol lastig is. De strikte scheiding tussen publiek en privaat gefinancierde initiatieven roept weerstand op in het veld. Dit in combinatie met het stranden van een aantal gesubsidieerde projecten in het kader van de regeling regionale samenwerking leidt ertoe dat private partijen sceptisch zijn over activiteiten in de regio, vooral wanneer publieke partijen gesubsidieerd worden. Respondenten en gesprekspartners zien echter ook dat regionale samenwerking lastig is omdat het Fonds hier in eerste instantie uitvoering geeft aan een (politiek) opgelegde taak. In latere instantie heeft het Fonds op basis van eigen onderzoek vastgesteld dat journalistiek in de regio een belangrijke uitdaging voor de toekomst vormt, waar ook het Fonds op moet inspelen.

Tevens geven enkele respondenten aan dat andere organisaties beter geschikt zijn om sommige activiteiten uit te voeren. Hiervoor gelden twee argumenten. Het eerste argument is dat andere organisaties meer affiniteit hebben met een bepaalde activiteit, bijvoorbeeld het stimuleren van ondernemerschap. Het tweede argument is dat sommige organisaties al een bepaalde activiteit oppakken, bijvoorbeeld het toegankelijk maken van informatie en het faciliteren van bijeenkomsten. Dit gebeurt volgens enkele respondenten al in voldoende mate, ook zonder inspanning van het Fonds. De beelden uit de online survey worden bevestigd in de interviews waar gesprekspartners wijzen op het feit dat het Fonds zich inlaat met activiteiten waar ook andere organisaties mee bezig zijn, zoals de toenemende faciliterende, informerende en beïnvloedende rol (organiseren van bijeenkomsten, nieuwsbrieven, website, signaalfunctie naar de politiek). Hier zou volgens de gesprekspartners meer afstemming mogen plaatsvinden. In de hiernavolgende paragrafen wordt de meerwaarde van de diverse activiteiten verder uitgewerkt.

6.2 Doeltreffendheid van de subsidieverlening

De subsidieverlening moet zich op projecten richten die bijdragen aan de vernieuwing en de pluriformiteit van de sector. Bij voorkeur worden dan projecten gefinancierd die anders geen doorgang zouden hebben gevonden. Dit laatste duidt op een hoge meerwaarde van de subsidies. En het is natuurlijk van belang dat de projecten leiden tot meer innovatie. Over deze onderwerpen hebben we aan alle aanvragers enkele vragen voorgelegd.

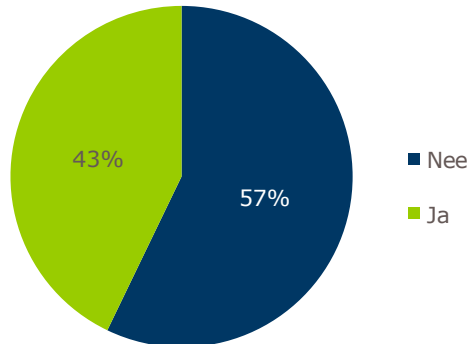
6.2.1 Toegevoegde waarde van de subsidie

Aan de afgewezen aanvragers is gevraagd of hun project doorgang heeft gevonden ondanks het feit dat ze van het Fonds geen subsidie hebben ontvangen. Een meerderheid van de projectaanvragen die geen steun ontvangt van het Fonds gaat niet door (57%; zie Figuur 7). Dit duidt op een toegevoegde waarde (additionaliteit) van de regeling: zonder steun gaan de meeste projecten niet door.

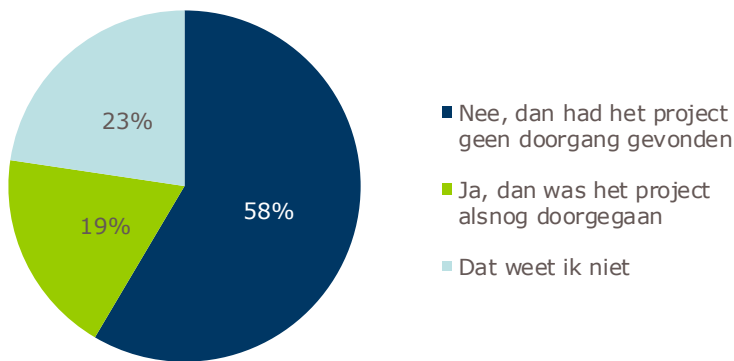
Een vergelijkbare vraag hebben we aan de toegewezen aanvragers voorgelegd (zie Figuur 8). Van de projecten die wel steun ontvangen van het Fonds, zou een meerderheid geen

doorgang vinden zonder deze steun (58%). Ook dit resultaat duidt op een toegevoegde waarde van de regeling: zonder steun zouden de meeste projecten niet door zijn gegaan.

Tegelijkertijd geldt dat een aanzienlijk deel van de innovatieprojecten ook zonder subsidie doorgang had gevonden (43%), echter vaak in afgeslankte vorm en/of met behulp van andere financiers of investeerders.

Figuur 7. Heeft het project doorgang gevonden ondanks het feit dat u voor het project geen subsidie van het SvdJ heeft ontvangen? (n=56).

Figuur 8. Wat was er gebeurd als het project geen subsidie vanuit het SvdJ toegekend had gekregen? (n=53).

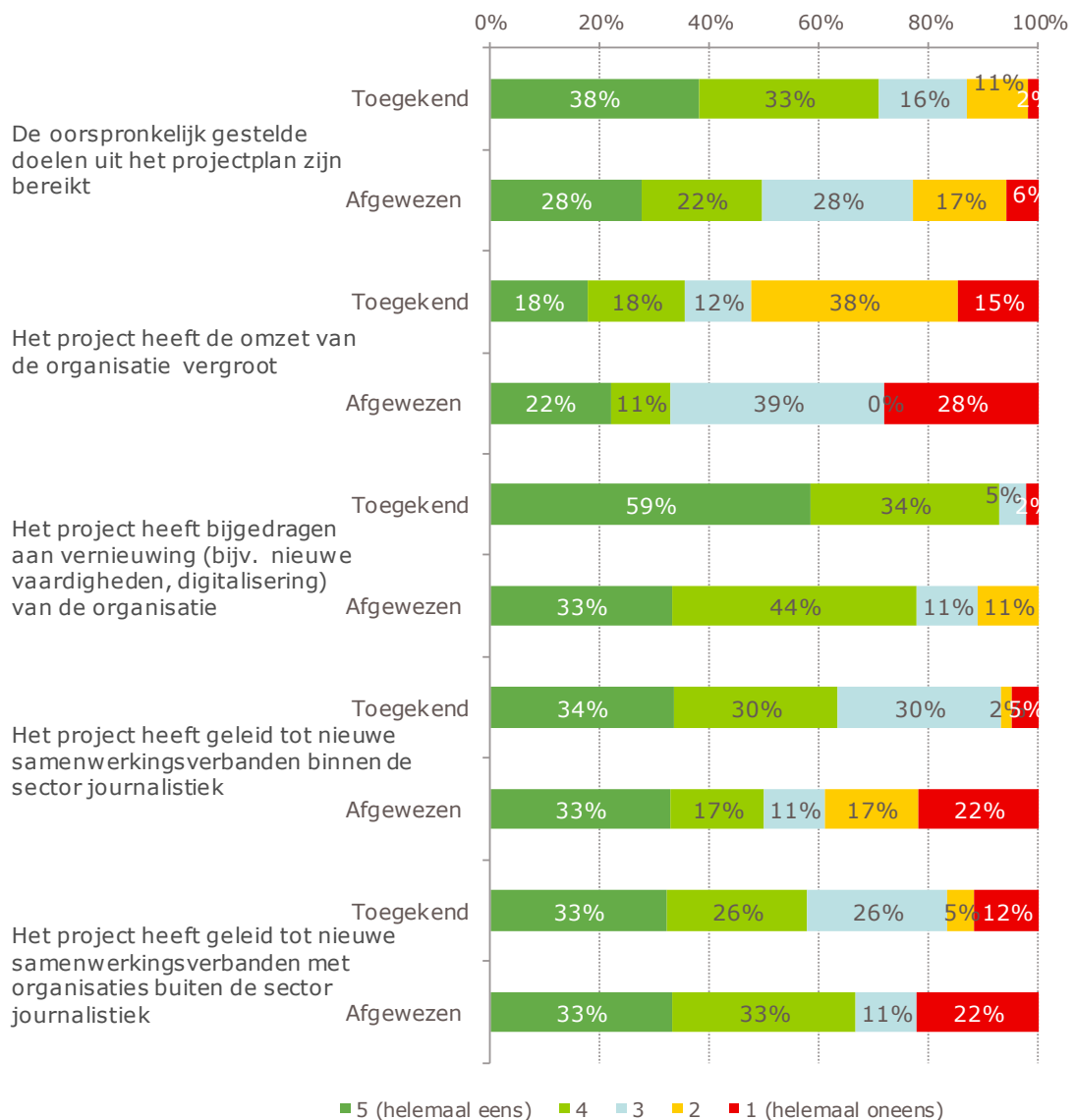
Uitsplitsing van projectdoorgang naar type aanvrager leert ons dat bij bijna alle week- of maandbladen en uitgevers het project alsnog doorgang heeft gevonden ondanks dat er geen subsidie verstrekt is. Overigens betreft het hier maar een klein aantal projecten. Vooral bij bedrijven buiten de sector, ideële organisaties, ICT-leveranciers en individuele journalisten heeft het project juist geen doorgang gevonden. Onvoldoende financiële middelen is voor de meeste projectaanvragers de reden dat het project uiteindelijk niet doorging. Dat speelt vooral bij weinig draagkrachtige aanvragers zoals individuele journalisten. Volgens enkele respondenten was de bijdrage van het SvdJ een belangrijk signaal om ook potentiële andere ondersteuners bereid te vinden te investeren in het project ('een stempel van goedkeuring'). Een afwijzing resulteerde anderzijds ook tot het terugtrekken van potentiële partners.

Projecten die alsnog doorgang hebben gevonden, doen dat ofwel op eigen kracht en met eigen middelen al dan niet in afgeslankte vorm, of men heeft andere investeerders gevonden. Respondenten geven aan dat een subsidie voor een betere start had gezorgd waardoor het project eerder winstgevend kan zijn. Enkele geïnterviewden geven aan dat het krijgen van subsidie hen heeft geholpen in het daadwerkelijk van de grond krijgen van het project, de rapportageverplichting is hierbij een prikkel. Dit geldt vooral voor The Challenge waarbij ook huisvesting aangeboden wordt.

6.2.2 Doelrealisatie van toegekende en alsnog uitgevoerde afgewezen projecten

Vervolgens is de vraag gesteld in welke mate de projecten die zijn uitgevoerd, hun doelen bereiken. We maken daarbij een onderscheid tussen projecten die vanuit het Fonds een subsidie ontvangen (dit kunnen dus ook onderzoeken zijn) en projecten die vanuit het Fonds geen subsidie ontvangen. In deze laatste categorie vallen dus projecten die door het Fonds zijn afgewezen, maar die desondanks wel zijn voortgezet (eventueel in een andere vorm).

Uit de volgende figuur blijkt dat projecten vooral bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen uit het oorspronkelijke projectplan en aan de vernieuwing van de organisatie. Dit geldt sterker voor projecten met een subsidie uit het Fonds dan projecten zonder subsidie die alsnog doorgang hebben gevonden (zie Figuur 9).³⁷ Een bijdrage aan de omzet van de organisatie is minder evident. Ook leiden gesteunde projecten tot nieuwe samenwerkingsverbanden binnen en buiten de journalistiek.

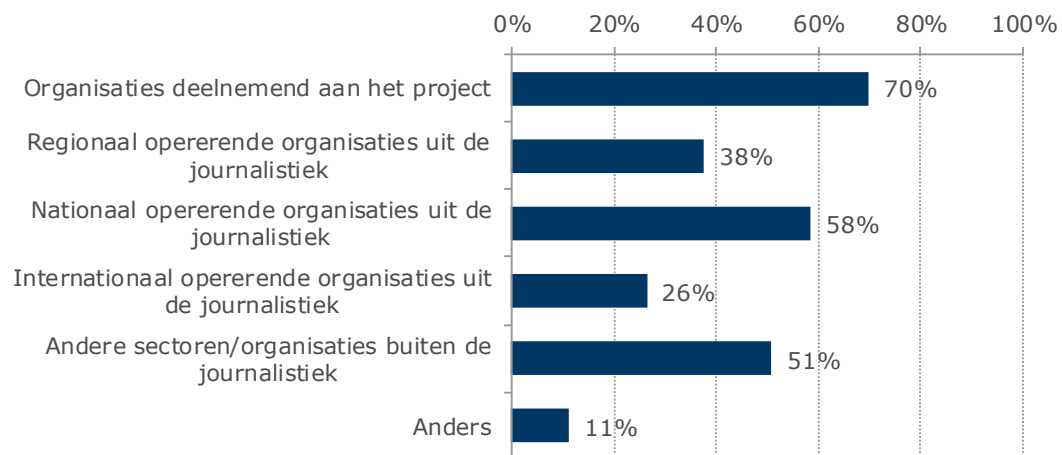
³⁷ We merken hierbij op dat de respons voor projecten zonder steun slechts 18 bedraagt.

Figuur 9. Reflectie op bedoelde en/of onbedoelde effecten van het project (Afgewezen projecten die toch doorgang hebben gevonden n=18, toegekende projecten n=44).

De figuur toont ook dat projecten beperkt invloed hebben op het vergroten van de omzet van de aanvrager. Het gaat wellicht ook wat ver om een dergelijke bedrijfseconomische impact van een innovatieproject te verwachten. Veel projecten leiden immers niet direct tot nieuwe en marktrijpe producten of nieuwe verdienmodellen. Zeker voor projecten die in grote organisaties worden uitgevoerd (dan zal de impact relatief gering zijn). Wel leiden projecten – aldus de respondenten – tot een bijdrage aan vernieuwing. Dit resultaat sluit nauw aan bij de doelstellingen van het Fonds. Verder stellen we op basis van de bovenstaande figuur vast dat projecten resulteren in een toename van samenwerkingsverbanden binnen en buiten de sector journalistiek waarbij de verschillen tussen wel en niet door het SvdJ ondersteunde projecten beperkt zijn. De regeling blijkt dus van belang als katalysator van cross-sectorale samenwerking, wat zelfs geldt voor projecten die geen financiële steun ontvangen.

6.2.3 Doelbereik

Figuur 10 toont het bereik van de resultaten van toegekende projecten. Dit figuur toont dat niet alleen projectdeelnemers direct profiteren van de ontwikkelde kennis (projecten betreffen ook onderzoeken) en innovatie, maar dat deze resultaten ook doorsijpelen naar andere organisaties binnen en buiten de sector. Er is dus sprake van spillover effecten. In dat kader wordt door het veld soms benadrukt dat het Fonds projecten ondersteunt die hun ogen weinig kans op inhoudelijk en commercieel succes hebben, maar waarvan de resultaten dus relatief makkelijk openbaar kunnen worden gemaakt en gedeeld worden met derden. Sommige gesprekspartners wijzen er in dit verband op dat bedrijven vanwege het commercieel belang een interne afweging zullen maken of een projectaanvraag ingediend zal worden bij het Fonds. Een aanvraag indienen betekent openbaarheid en om dat te voorkomen zullen projecten met concurrentiegevoelige aspecten minder snel ingediend worden.

Figuur 10. Door welk van onderstaande organisaties worden het project en/of de resultaten hiervan gebruikt? (n toegekend=53).

De bovenstaande figuur toont dus dat ook organisaties die niet deelnemen aan een project resultaten van dat project wel gebruiken. Er zijn geen verschillen gevonden tussen de projecten gesteund voor en na 2013. Bij oudere projecten zou verwacht kunnen worden dat resultaten meer verspreid zijn en dus ook meer gebruikt worden. Het project of de resultaten

hiervan worden door zowel oudere als nieuwe projecten in dezelfde mate gebruikt. Ook dit figuur bevestigt dat resultaten hun weg buiten de sector vinden.

Ook zijn gesprekspartners gevraagd naar hun ervaringen met de diverse subsidieregelingen. Over de persinnovatieregeling is men over het algemeen positief, het beeld is dat het hele veld goed bediend wordt. De meningen van gesprekspartners over de kwaliteit van toegekende aanvragen lopen echter uiteen.

Men is wat kritischer over de regeling regionale samenwerking. Het beeld dat de regionale pers en journalistiek het zwaar te verduren hebben, wordt door de meeste gesprekspartners erkend. Op papier zou samenwerking een oplossing zou kunnen bieden. Echter in de praktijk is samenwerking lastig. De resultaten van deze regeling zijn nochtans beperkt. Het is de vraag of de samenwerking op zichzelf rendabel is of dat pilots na stopzetting van de subsidie stranden. Desondanks zien we dat er door subsidie ongebruikelijke combinaties van organisaties zijn ontstaan. Deze zouden zonder subsidie nooit van de grond zijn gekomen. Doordat er voor drie jaar subsidie wordt verstrekt wordt organisaties een perspectief geboden om samenwerking structureel in te richten. Op termijn kan worden bezien of deze samenwerkingen een duurzaam resultaat opleveren.

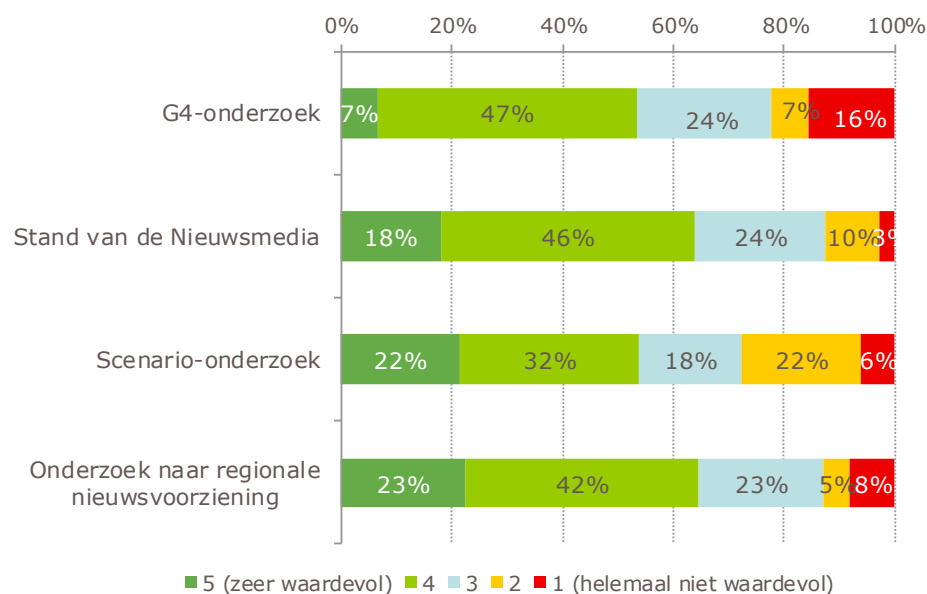
De Challenge ten slotte wordt sterk gewaardeerd door gesprekspartners 'dit is wat het SvdJ zou moeten doen'. De subsidie biedt starters de middelen om expertise in te huren of aan te trekken, waardoor stappen vooruit gezet kunnen worden. Zonder deze middelen waren projecten gestrand. De spelvorm maakt het proces opener en activeert aanvragers van subsidie om snel stappen te zetten en concrete resultaten te bewerkstelligen. Tevens biedt het een belangrijk podium voor aanvragers om ook buiten het Fonds om (financiële) steun te vinden voor het project.

6.3 Doeltreffendheid van het onderzoek

Het SvdJ draagt op twee manieren bij aan onderzoek binnen de sector. Ten eerste verstrekt het via de onderzoeksregeling subsidie voor de uitvoering van onderzoek. Ten tweede verricht het Fonds zelf onderzoek. Hierbij wordt in veel gevallen gebruik gemaakt van externe onderzoekers.

Aan aanvragers is gevraagd naar de mate waarin ze het eigen (of uitbestede) onderzoek van het SvdJ waardevol achten. De Stand van de Nieuwsmedia en onderzoek naar de regionale nieuwsvoorziening wordt door respondenten het meest waardevol geacht (resp. 64 en 65%). Door gesprekspartners wordt echter vooral het scenario-onderzoek sterk gewaardeerd. Zij waarderen zowel de aanpak (in gezamenlijkheid en vooruitkijkend) als de uitkomsten.³⁸ Dit onderzoek krijgt ook internationale aandacht.

³⁸ Een andere verklaring is dat relatief veel gesprekspartners betrokken waren bij het scenario-onderzoek, terwijl dat voor de geënquêteerde aanvragers minder geldt.

Figuur 11. Mate waarin onderzoeken waardevol worden geacht (G4-onderzoek n=45, Stand van de Nieuwsmedia n=72, Scenario-onderzoek n=65, Regionale Nieuwsvoorziening n=62).

Ook gesprekspartners die persoonlijk zijn geïnterviewd, is gevraagd naar de mate waarin ze de verschillende onderzoeken waardevol achten (zie paragraaf 4.1 voor een beschrijving van deze onderzoeken).

- **G4 onderzoek:** Dit onderzoek wordt over het algemeen gewaardeerd door gesprekspartners, hoewel enkelen een kanttekening plaatsen bij de relevantie. De resultaten van dit onderzoek tonen volgens hen weinig nieuwe en bruikbare inzichten. Tevens wordt de nadruk op grote steden niet altijd positief gewaardeerd. Juist de niet-stedelijke gebieden kennen een uitdagende problematiek wat betreft het aanbod van journalistiek.
- **Stand van de media:** De meningen van gesprekspartners over dit onderzoek variëren eveneens. De resultaten van dit onderzoek zouden volgens enkele gesprekspartners deels reeds bekend zijn (uit andere onderzoeken of omdat partijen zelf de cijfers hebben aangeleverd) en bevestigen daarom bestaande beelden. Daar tegenover stellen gesprekspartners ook dat het juist relevant is om de versnipperde cijfermatige inzichten over de sector te bundelen en te duiden.
- **Scenario onderzoek:** Gesprekspartners waarderen zowel de aanpak als de resultaten. Gesprekspartners achten het waardevol om gezamenlijk (publiek, commercieel, klein, groot...) trends in kaart te brengen. Dit helpt bij bewustwording van de sector, vooral van de kleinere spelers die zelf geen tijd en middelen hebben om hier uitgebreid bij stil te staan. Naast het directe onderzoeksresultaat kent het onderzoek ook een belangrijk resultaat voor de partijen die hebben deelgenomen aan het proces: zij hebben kennism gemaakt en van elkaar kunnen leren.
- **Regionale nieuwsvoorziening:** Gesprekspartners kunnen zich vinden in de relevantie en urgentie van de thematiek van dit onderzoek. Het is belangrijk om de problemen van de journalistiek in de regio in kaart te brengen. Het Fonds is hierin geslaagd. Toch is het onderzoek maar bij een deel van de gesprekspartners bekend (zij opereren op landelijk niveau). Het onderzoek wordt gezien als een grondig onderzoek, echter zijn de uiteindelijke resultaten en conclusies wat betreft een aantal gesprekspartners wat mager en voorspelbaar.

Over het algemeen geven gesprekspartners aan dat de relevantie van het onderzoek ten opzichte van de voorgaande evaluatieperiode is toegenomen. Dit geldt vooral voor het scenario-onderzoek. Gedurende dit onderzoek zijn meermaals groepen stakeholders betrokken geweest. Deels door deze aanpak worden resultaten breder gedragen in de sector. Ook internationaal is er belangstelling voor dit onderzoek. Bij andere onderzoeken wordt het brede veld pas betrokken bij de presentatie van de resultaten. Enkele gesprekspartners geven aan dat zij graag in een eerder stadium worden betrokken, bijvoorbeeld bij de opzet van een onderzoek.

Ook de afstemming met andere onderzoeken laat ruimte over voor verbetering volgens een enkele gesprekspartner (die betrokken is bij een onderzoek dat overlap heeft met één van de onderzoeken van het SvdJ). Zo kan er overlap of kunnen er raakvlakken zijn in bij onderzoeksactiviteiten van het hogescholen, universiteiten, het Commissariaat voor de Media en het Sociaal en Cultureel Planbureau. Het is van belang dat het SvdJ afstemming zoekt met andere publiek gefinancierde instellingen (en andersom).

6.4 Doeltreffendheid van de kennisdeling

6.4.1 Kennisdeling faciliteren

De bijeenkomsten van het Fonds gericht op kennisdeling worden goed bezocht (zie ook paragraaf 5.1). Gesprekspartners geven aan dat het Fonds actiever is geworden als het gaat om het organiseren van bijeenkomsten en de communicatie hierover via bijvoorbeeld de nieuwsbrief. De meningen van gesprekspartners over de door het SvdJ georganiseerde bijeenkomsten lopen uiteen. Een deel geeft aan deze bijeenkomsten regelmatig te bezoeken en ook waardevol te vinden (netwerkmogelijkheden en opdoen van kennis). Een ander deel geeft aan dat het aantal georganiseerde bijeenkomsten in de sector al zo groot is ('geen tijd') en dat er vaak de 'usual suspects' aanwezig zijn.

6.4.2 Toegankelijk maken van kennis

Gesprekspartners geven aan dat het Fonds goed op de hoogte is van internationale trends. Dit blijkt onder meer uit de nieuwsvoorziening op de website en via de nieuwsbrief. De nieuwsbrief wordt in de breedte gewaardeerd. Een enkele gesprekspartner suggereert om nog meer naar de koplopers uit het buitenland te kijken, maar dan speelt meteen de vraag in hoeverre ontwikkelingen daar één op één toepasbaar zijn voor Nederland.

Gesprekspartners geven aan dat het Fonds zijn gezicht vaker heeft laten zien in de markt. Het veld wordt beter betrokken bij onderzoek en bijeenkomsten. Ook heeft het Fonds zijn communicatiestrategie versterkt. De bekendheid van het Fonds is hierdoor gegroeid.

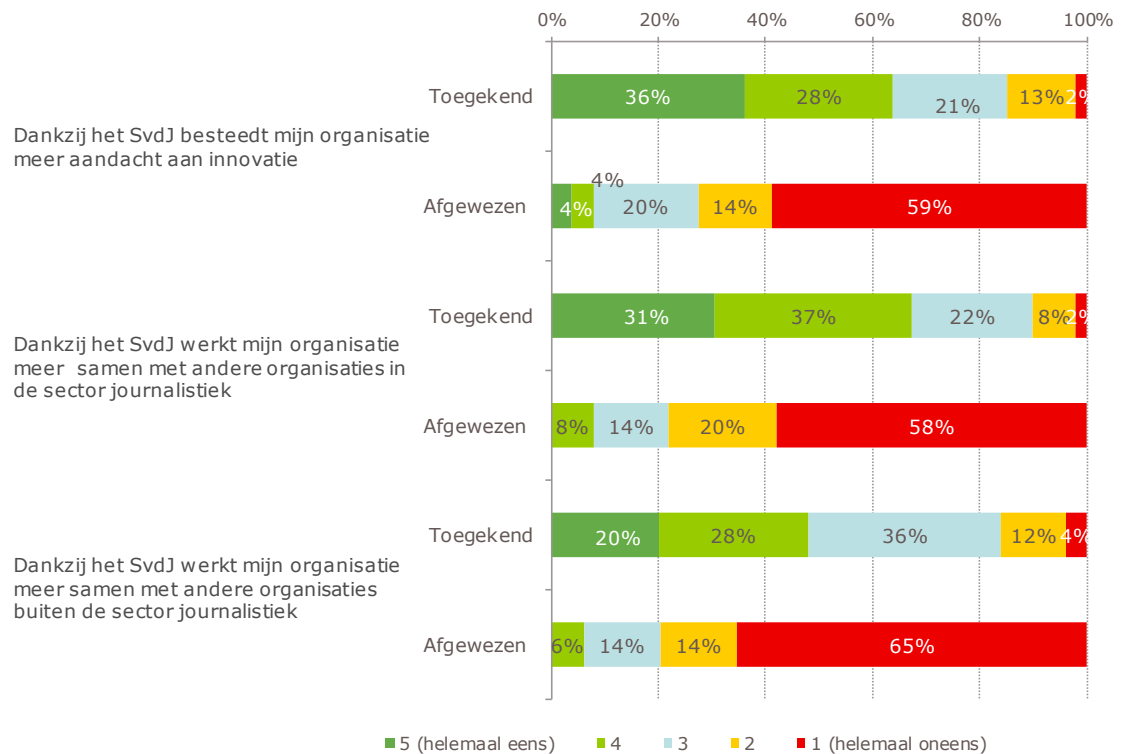
6.5 Meerwaarde Stimuleringsfonds

6.5.1 Impact op organisaties

Zoals al eerder geconcludeerd dragen de gesteunde projecten en projecten die zonder steun toch doorgaan vooral bij aan de vernieuwing van de indienende organisatie. Dat geldt echter in sterkere mate voor de projecten die door het Fonds gesteund worden.

De volgende figuur toont effecten van toegekende aanvragen op samenwerking binnen en buiten de sector journalistiek. Respondenten geven aan dat dankzij de ondersteuning van het Fonds de eigen organisatie meer aandacht geeft aan innovatie. De effecten van afgewezen aanvragen zijn minder groot (waarbij er geen grote verschillen bestaan tussen

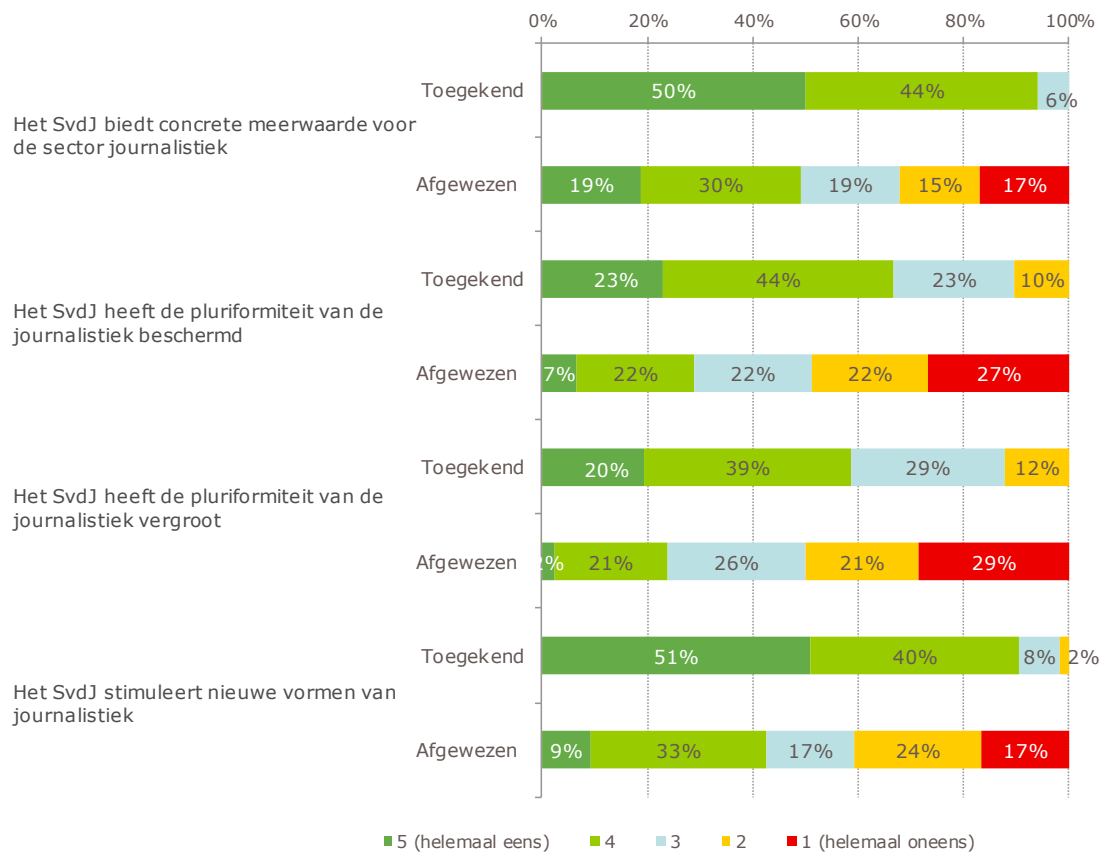
afgewezen projecten die alsnog doorgang hebben gevonden en afgewezen projecten die geen doorgang hebben gevonden).

Figuur 12. Stellingen impact SvdJ op eigen organisatie (n toegekend=53, n afgewezen=56).

6.5.2 Impact op sector journalistiek

Respondenten is tevens gevraagd te reflecteren op de impact van het Fonds op de gehele sector journalistiek. Zoals weergegeven in Figuur 13 zijn subsidieontvangers van mening dat het Fonds concrete meerwaarde heeft geboden voor de sector. Tevens vinden zij dat het Fonds bijdraagt aan nieuwe vormen van journalistiek. Dit geldt in mindere mate voor de aanvragers van afgewezen voorstellen. De impact van het Fonds op de pluriformiteit is niet eenduidig. Toch vindt twee derde van de subsidieontvangers dat het Fonds de pluriformiteit heeft beschermd, een kleine meerderheid vindt zelfs dat het Fonds de pluriformiteit heeft vergroot.

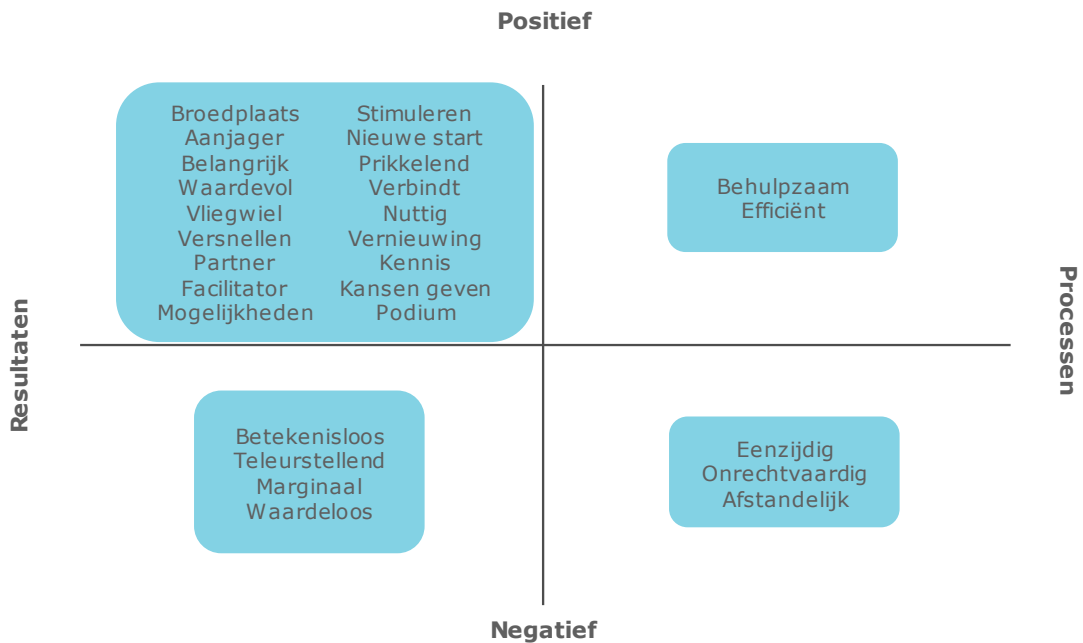
Figuur 13. Stellingen impact SvdJ (n toegekend=53, n afgewezen=56).

Gesprekspartners vinden het lastig om effecten van het SvdJ op de pluriformiteit van de pers toe te wijzen. Dit komt omdat zoals in de inleiding van dit hoofdstuk werd betoogd de impact lastig te kwantificeren is en het moeilijk is ontwikkelingen in de pluriformiteit eenduidig aan de regelingen van het Fonds toe te dichten. Daarbij is het budget van het Fonds in vergelijking met de totale sectoromvang bijzonder beperkt. Wel stimuleert het Fonds door het verstrekken van subsidie vernieuwing en innovatie. Een aantal gesprekspartners geeft aan dat dit niet altijd journalistiek inhoudelijke vernieuwing geeft, maar vaak ook technologische of businessmodel innovaties zijn. Het is de vraag of hiermee echt nieuwe inhoud wordt genereerd. Anderen geven juist aan dat hierdoor nieuwe doelgroepen worden bereikt en dat nieuwe verdienmodellen noodzakelijk zijn om nieuwsvoorziening in stand te houden.

6.5.3 Betekenis Fonds

Surveyrespondenten is gevraagd om in twee à drie kernwoorden de betekenis van het Fonds voor hun organisatie of voor de sector te beschrijven. De figuur hieronder geeft een overzicht van deze kernwoorden gecategoriseerd naar de mate waarin het Fonds als negatief of positief wordt beschreven in combinatie met de referentie van de respondent naar uitkomsten of procesmatige aspecten. Bijna driekwart van de respondenten reageerde hierop op positieve wijze en refereerde hierbij vooral aan de resultaten die het Fonds heeft bereikt (zie Figuur 14). Deze figuur toont dat het Fonds over het algemeen vooral bekend staat om zijn positieve effecten op zowel organisaties als op de sector (de grootte van het vlak komt overeen met

het aantal kernwoorden binnen deze categorie). Het stimuleren van innovatie en het faciliteren van onderzoek en kennisdeling worden het meest genoemd als resultaat.

Figuur 14. Beschrijving Fonds in kernwoorden door respondenten survey (n positief=69, n negatief=17).

De gesprekspartners onderschrijven tevens het bestaansrecht van een innovatiefonds voor de journalistiek. Hoewel men positief is over de inspanningen van het Fonds is men ook kritisch over de geboekte resultaten. Er zijn veel nieuwe initiatieven gestart met steun van het Fonds. Hierbij worden Blendle, de Correspondent, Follow the Money, LocalFocus, One World als voorbeelden van successen genoemd. Echter, de focus op een success rate heeft volgens gesprekspartners als nadeel dat over het hoofd wordt gezien dat sommige effecten pas later aan het licht komen. Ook bij falen worden immers belangrijke lessen geleerd.

6.6 Conclusie

Op basis van de evaluatie van de doeltreffendheid van het Fonds trekken wij de volgende conclusies:

- De breed geformuleerde doelstelling van het Fonds maakt een evaluatie van de doeltreffendheid lastig, maar niet onmogelijk. Lastig omdat de doelstelling zich niet gemakkelijk eenduidig laat kwantificeren (denk aan het kernbegrip pluriformiteit) en omdat de bijdrage van activiteiten aan de realisatie van doelstellingen niet altijd duidelijk te maken is. Ook geeft de doelstelling ruimte (en flexibiliteit) voor een brede interpretatie.
- Desondanks verricht het Fonds een aantal activiteiten dat wel degelijk een aantoonbare bijdrage levert aan het realiseren van de doelstelling van het Fonds, bijvoorbeeld waar het gaat om de bijdrage aan innovatie in de sector.
- Het Fonds heeft steeds meer nadruk gelegd op overige taken die vooral liggen op het vlak van faciliteren en kennis delen ('van geld naar kennis'). Deze verbreding van taken wordt door de sector onderschreven, maar soms wordt daarbij de vraag gesteld of het Fonds bij sommige activiteiten niet beter afstemming of samenwerking met andere partijen kan zoeken.

- De doeltreffendheid van het Fonds wordt verder onderbouwd met de volgende bevindingen:
 - Een aanzienlijk deel van de gesteunde projecten (innovatieprojecten en onderzoeken) zou zonder de steun geen doorgang vinden (= additionaliteit)
 - Een aanzienlijk deel van de niet-gesteunde projecten vindt geen doorgang (= additionaliteit)
 - De gesteunde projecten leiden tot spillover effecten (de opgedane kennis en innovatie wordt door derden – niet projectpartners – gebruikt).
 - De gesteunde projecten leiden tot cross-sectorale samenwerking (de projecten slagen er in om samen te werken met partijen buiten de sector journalistiek).
- De onderzoeken die het Fonds uitvoert, worden in de breedte als waardevol en bruikbaar bestempeld ondanks dat er wel enkele kritische geluiden zijn op specifieke onderdelen (te Randstedelijk, vragen naar de bekende weg).
- Het Fonds heeft – ondanks zijn bescheiden budget en rol - impact op de sector journalistiek. De meerwaarde wordt door partijen uit de sector onderkend, ook op het vlak van pluriformiteit, hoewel het lastig is dit laatste 'hard te maken'.

7 Doelmatigheid van de uitvoering

In dit hoofdstuk staat de doelmatigheid van het Fonds centraal, waarbij de nadruk ligt op het intern functioneren. Hierbij komt de transparantie en de effectiviteit van de aanvraag- en besluitvormingsprocedure aan bod en wordt er ingegaan op de governancestructuur en de interne rolverdeling. Ook staan we kort stil bij de kosten die het Fonds maakt om zijn taken uit te voeren.

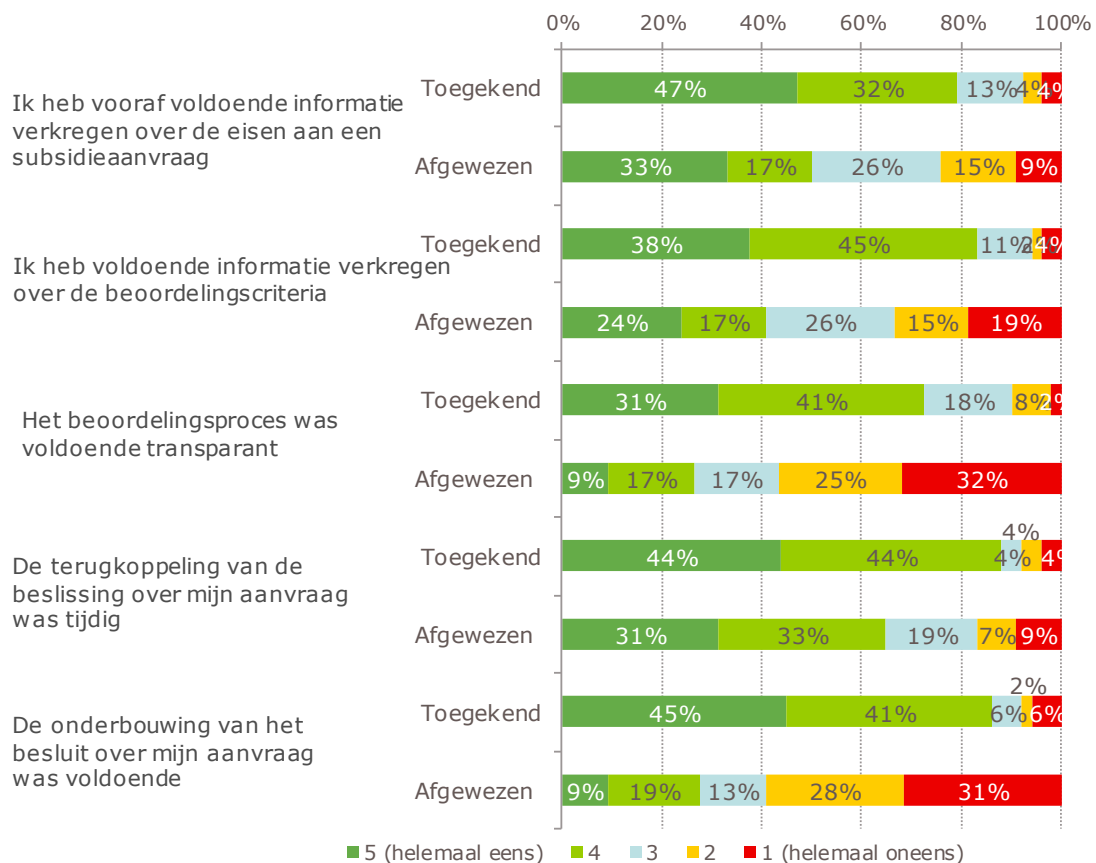
7.1 Doelmatigheid aanvraag- en besluitvormingsprocedure

Het SvdJ heeft de afgelopen jaren getracht de aanvraagprocedure voor toekenning van subsidies transparanter en eenvoudiger te maken. Zo is onder meer het aanvraagformulier vereenvoudigd en is de bij het project in te dienen begroting nu meer gestandaardiseerd. Dat heeft de onderlinge vergelijkbaarheid van projectaanvragen vergroot. Tevens kunnen aanvragers sinds 2013 eerst een projectidee indienen voordat ze hun definitieve aanvraag voorleggen. Voor de persinnovatieregeling is dit zelfs verplicht.

Uit de survey blijkt dat aanvragers in de breedte tevreden zijn over het aanvraagproces (van aanvraag tot en met besluitvorming en terugkoppeling). De beoordelingscriteria zijn relatief beperkt en worden door indieners als duidelijk ervaren.

Gemiddeld genomen is men iets kritischer over de transparantie van het proces en de onderbouwing van het besluit over de aanvraag. Dat geldt overigens enkel voor degenen van wie het verzoek is afgewezen, niet degenen die subsidie ontvingen (zie Figuur 15). Tevens blijkt dat onvoldoende transparantie vooral wordt ervaren door afgewezen projectaanvragers die hun aanvraag in 2013 of eerder deden.³⁹

³⁹ 75% van de afgewezen projectaanvragers met aanvragen in 2013 (n=16) of eerder oordeelt negatief over de transparantie van het beoordelingsproces versus 49% van de afgewezen aanvragers die een aanvraag deden na 2013 (n=37).

Figuur 15. Vragen over het gehele proces van aanvraag, beoordeling en terugkoppeling van het specifieke projectvoorstel (afgewezen, n=54, toegekend, n=53).

Respondenten is ook gevraagd naar punten voor verbetering voor wat betreft de aanvraagprocedure. Vooral afgewezenen hebben hier gehoor aan gegeven. In het algemeen vindt deze groep dat er 'duidelijker en meer helder geïnformeerd' moet worden. Vooral de terugkoppeling over afwijzingen kan beter volgens de aanvragers, zoals ook te zien is in voorgaande figuur. De respondenten geven tevens aan dat het Fonds meer gebruik zou kunnen maken van ervaringen van eerdere aanvragers. Enkele respondenten geven aan het onduidelijk te vinden wanneer een aanvraag als innovatief wordt gewaardeerd door het Fonds (één van de beoordelingscriteria van de persinnovatieregeling alsook the Challenge). Dit criterium kan volgens respondenten aangescherpt worden, vooral als het om inhoudelijke journalistiek gaat. Op technologisch vlak is het wel duidelijk wanneer iets innovatief is. Tevens geven enkele survey respondenten aan meer technische kennis in de expertcommissie wenselijk te vinden.

In de interviews zien we dat de tevredenheid met de aanvraagprocedure en terugkoppeling voornamelijk is gebaseerd op ervaringen met de aanvraagprocedure van de persinnovatieregeling. Hierover wordt het volgende teruggekoppeld:

- De openstelling van een subsidieregeling is transparant (nieuwe regelingen worden gepubliceerd op de site van het SvdJ, in de Staatscourant en op Social Media).
- De aanvraagprocedure is eenvoudiger geworden: er zijn minder beslispunten waardoor er minder mogelijkheden zijn om een besluit aan te vechten. In vergelijking met de voorgaande periode zijn de onderbouwingen ook uitgebreider. Tot slot biedt de presentatieronde voor aanvragers mogelijkheden om hun aanvraag beter te onderbouwen en vragen te beantwoorden.

- De beoordelingscriteria zijn beperkt maar wel duidelijk. Naast de bestaande criteria worden vaardigheden van het uitvoerende team ook belangrijk geacht. Hier kan meer aandacht aan worden besteed in de beoordelingscriteria.
- Het beeld van onvoldoende transparantie zoals ervaren door de surveyrespondenten werd niet bevestigd in de interviews. Interviewrespondenten vinden over het algemeen dat het proces van beoordeling goed en transparant is ingericht. Gesprekspartners waarderen het proces voorafgaand aan de beoordeling (pitch, coaching, dialoog). Dit verhoogt de transparantie. Er is een bekwame expertcommissie en het bestuur heeft kennis van zaken. De experts hebben relatief weinig tijd om veel aanvragen te beoordelen.

Vanuit de private sector wordt er kritisch gekeken naar verstrekking van middelen aan publieke partijen binnen de regeling voor regionale samenwerking. Tevens bestaat het beeld dat hieraan vele malen hogere bedragen worden verstrekt voor minder goed uitgewerkte projecten die relatief weinig resultaat opleveren, dan in de andere regelingen.

Efficiëntie aanvraagproces

Om de efficiëntie van de aanvraagprocedure te verhogen, worden de budgetten, bij voldoende en positieve vooruitgang, sinds 2017 in meerdere tranches (drie fasen) verstrekt. Bovendien gaat het nu om kleinere bedragen. Zo kan tijdig worden getoetst of een project-idee levensvatbaar is. Tevens wordt meer ingezet op het vroegtijdig begeleiden en coachen van projectindieners en –uitvoerders. Op die manier worden minder middelen toegekend aan projecten die uiteindelijk onvoldoende duurzaam blijken en kan de verstrekte subsidie beter renderen. Deze aanpak verhoogt de doelmatigheid van het fonds.

Bezwaren

Op grond van de Algemene Wet Bestuursrecht hebben aanvragers de mogelijkheid om bezwaar aan te tekenen tegen beslissingen van het SvdJ. Hierin is tevens de rechtsgang bepaald die aanvragers kunnen volgen indien zij een beschikking van het SvdJ willen aanvechten. De afgelopen jaren is het aantal ingediende bezwaren sterk afgenomen zoals te zien is in de tabel hieronder. De meerderheid van de bezwaren werden ongegrond verklaard. In de meeste gevallen houdt dit in dat het besluit tot het afwijzen van een project werd gehandhaafd. Tevens werd in een aantal gevallen het bezwaar gegrond verklaard. Dit houdt in dat de projectaanvragers kregen waar ze om gevraagd hadden (verhoging van subsidie-bedrag).

Tabel 1. Aantal behandelde bezwaren 2011-2016 (bron: Jaarverslagen 2011-2016).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Totaal
Totaal beslissingen over bezwaren	15	4	4	3	2	1	29
Bezwaar ongegrond verklaard	9	1	1	2	1	1	15
Bezwaar gegrond verklaard	5	3	3	1	1	0	13
Waarvan niet ontvankelijk verklaard	1	0	0	0	0	0	1

Overall gezien is de aanvraag- en besluitvormingsprocedure sinds de vorige evaluatie eenvoudiger en transparanter geworden. Ondanks het intensieve beoordelingsproces wordt de doorlooptijd van de terugkoppeling als voldoende snel ervaren. Ondanks enkele verbeter-suggesties uit het veld wat betreft informatievoorziening bij afwijzing, is het aantal ingediende klachten afgenomen en klein ten opzichte van het totaal aantal aanvragen, namelijk 5,6% (29/525). De inzet van externe experts draagt tevens positief bij aan de besluitvormingsprocedure. Tot slot draagt de fasering in toekenning van (kleinere) budgetten

bij aan een grotere doelmatigheid van het Fonds, omdat minder levensvatbare projecten eerder kunnen worden bijgestuurd of worden stopgezet.

7.2 Doelmatigheid taakverdeling bureau en bestuur in aanvraagprocedure

De taakverdeling tussen bureau en bestuur in het aanvraagproces is helder gemarkeerd. Het bureau verricht de voorbereidingen en geeft een eerste advies aan het bestuur. Getracht is om via het invoeren van een fase van projectideeën en een voorselectie door het bureau, de werklust van de innovatieregeling van het bestuur te verminderen. Daarmee had het bureau een zwaardere rol in het voortraject dan in het verleden. Deze fasering stuitte echter op juridische bezwaren met als gevolg dat zij is afgeschaft. Alle aanvragen worden nu door het bureau één-op-één doorgezet naar het bestuur (parallel aan de informatievoorziening aan de expertcommissie). Met de (forse) toename van het aantal aanvragen leidt deze procedure tot een evenredige toename van de werklust van het bestuur.

Het Bestuur neemt in de aanvraagprocedure voor innovaties, uiteindelijk de finale beslissing over de toekenning van de subsidie. Het bestuur kan daarbij afwijken van het advies van de expertcommissie, bijvoorbeeld omdat het budget geen honorering van alle door de experts voorgestelde toekenningen toelaat (iets wat ook bij andere cultuurfondsen geldt) of omdat experts het onderling oneens zijn. Het bestuur neemt daarmee ook een materiële rol op zich en kijkt, parallel aan de expertcommissie, ook inhoudelijk naar de voorstellen. Dit is verklaarbaar vanuit de grotere betrokkenheid van het bestuur bij de (dagelijkse) werkzaamheden van het bureau, de directie en de experts, maar het leidt wel tot extra werk en een beeldvorming van een zwaar opgetuigde aanvraagprocedure.

7.3 Doelmatigheid bestuursmodel en samenstelling bestuur

Het SvdJ werkt met een bestuursmodel waarbij het bestuur alle belangrijke besluiten neemt. Dit model zou kunnen worden aangeduid als executief bestuur, dat rechtstreeks invloed uitoefent op het uitvoerende werk van het SvdJ. In de maandelijkse bestuursvergadering, die door de algemeen directeur van het bureau wordt voorbereid, vindt de besluitvorming plaats. Het bestuursmodel voor het SvdJ is in 2008 in de Mediawet vastgelegd. Het bestuur is verantwoordelijk voor de besluitvorming over alle aanvragen (Artikelen 8.4, 8.5 en 8.6 Mediawet 2008).

In de praktijk kan ruwweg onderscheid gemaakt worden tussen vier bestuursmodellen:

- 1) Executief bestuur
- 2) Beleidsvormend bestuur
- 3) Voorwaardenscheppend bestuur
- 4) Toezichthoudend bestuur

Deze modellen kennen een aflopende schaal wat betreft bevoegdheden van het bestuur. Tevens treedt er bij het aflopen van de vier genoemde modellen een verschuiving op van uitvoerende verantwoordelijkheden van het bestuur naar de ondersteunende directie en bijbehorend bureau. Reeds bij de vorige evaluatie (2006-2010) viel op dat de overige cultuurfondsen werken op basis van een Raad-van-Toezicht model. Daarin heeft het bureau meer verantwoordelijkheid in besluitvorming en voorbereiding van aanvragen en is de Raad van Toezicht minder inhoudelijk bij de aanvragen betrokken, in vergelijking met het bestuur

in het huidige model van het Fonds.⁴⁰ Hoewel dit punt reeds in de evaluatie van 2011 is aangekaart en de Mediawet van 2008 is verruimd in de zin dat niet langer zeven bestuurders noodzakelijk zijn, is het bestuursmodel van het SvdJ tot op heden ongewijzigd gebleven. Wel telt het huidige bestuur minder leden dan tijdens de vorige evaluatie (vijf in plaats van zeven).

De voorzitter van het huidige bestuur heeft in de onderliggende evaluatieperiode de governancestructuur nader onder de loep genomen. In eerste instantie zijn de bevindingen uit een KPMG-studie aangaande governance van ZBO's bestudeerd, waarop interne strategiesessies volgden met bestuur en directie. Vervolgens heeft het bestuur Deloitte in 2014 opdracht gegeven een nieuw Bestuursreglement op te stellen, omdat het vorige statuut nog dateerde uit 1979.⁴¹

De belangrijkste rationale voor behoud van het gekozen bestuursmodel, dat uit het verleden dateert, vormen de grote betrokkenheid, expertise en netwerken van de bestuursleden. Omdat het bureau klein van omvang is (5,4 FTE) en de totale jaarlijkse beschikbare middelen beperkt (2,2 miljoen euro in 2016), is de gekozen bestuursvorm een efficiënte oplossing om voldoende mate van senioriteit, expertise en contactennetwerk in te kunnen brengen. De kosten van het bestuur (€76K in 2016, zie bijlage 3) zijn vanuit dat perspectief relatief beperkt van omvang vergeleken met eenzelfde inzet via nieuw aan te nemen senioren in het bureau. Op deze wijze zou er sprake zijn van een grote mate van synergie tussen bestuur en bureau.

Good governance

Hoewel in deze evaluatie niet valt vast te stellen hoe groot de synergie tussen bestuur en directie werkelijk is, blijkt de gekozen bestuursstructuur die het midden houdt tussen een Raad van Bestuur en een Raad van Toezicht in de praktijk goed te werken. Wel ervaart de directie van het bureau dat de 'bewegingsruimte' beperkt is. In de praktijk bestaat er op dit punt een gezonde spanning tussen directie en bestuur, die beide partijen scherp houdt.

Bij een klein uitvoerend bureau is het huidige bestuursmodel te rechtvaardigen, maar mocht in de toekomst het bureau een grotere omvang aannemen, dat lijkt het raadzaam de bestuursstructuur opnieuw te heroverwegen. In het bijzonder de scheiding tussen bestuur en toezicht zou meer aansluiten bij de huidige opvattingen over *good governance*.⁴² Bij het huidige model van het SvdJ zijn bestuur en intern toezicht ondergebracht in één hand.

Als eventueel nadeel voor het splitsen van toezicht en bestuur geldt dat de toezichthouders onvoldoende zicht hebben op het functioneren van de organisatie, bijvoorbeeld omdat ze niet direct betrokken zijn bij de dagelijkse gang van zaken en een beperkt aantal keren per jaar bijeenkomen.⁴³

Bekendheid in het veld

Het bestuur heeft grotere bekendheid gekregen in het veld, is meer zichtbaar en proactief en vervult een signaleringsfunctie richting de politiek. Mede door de nauwe betrokkenheid van het bestuur bij de scenariostudie is de samenwerking met het veld sterk toegenomen, evenals het draagvlak voor daaruit voortvloeiende acties. Ondanks het enthousiasme bij een

⁴⁰ Research voor Beleid (2011), *Evaluatie van het Stimuleringsfonds voor de Pers 2006-2010*, Zoetermeer, p.34

⁴¹ Deloitte (2015), *Bestuursreglement, Samen besturen en regelen*.

⁴² Twynstra Gudde (2016), *De governance van de Ster*, 29 juni, p. 20.

⁴³ Ibid, p. 29

grote diversiteit aan partijen over de scenariostudie, bestaat er nog steeds een grote groep bedrijven en instellingen die het belang van dit onderzoek minder hoog inschatten of het zelfs in zijn geheel niet kennen (40% van de respondenten). Op dit punt valt er voor het SvdJ nog meer winst te behalen.

De communicatie met het ministerie van OCW verloopt goed en conform afspraken. De relatie tussen het ministerie van OCW en het SvdJ wordt als coöperatief ervaren door beide partijen, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau. Sinds het aantreden van de nieuwe voorzitter is het contact met het ministerie verbeterd.

7.4 Kosten voor de taakuitvoering

Hoewel deze evaluatie geen financiële audit omvat, besteden we in dit hoofdstuk beperkt aandacht aan de kosten die het Fonds maakt om de opgelegde taken uit te voeren. De basis voor deze beknopte analyse is het overzicht van inkomsten en uitgaven (Bijlage 3). De kosten die het Fonds maakt om zijn taken uit te voeren, bestaan uit:

- Voorbereidings- en uitvoeringskosten subsidieverstrekking (A).
- Operationele kosten (bestuurskosten, personeelskosten, bureaunkosten en algemene kosten) (B).

In de onderstaande tabel staat een overzicht van het aandeel van deze kosten op het totale subsidiebedrag in de periode 2011-2016.

Tabel 13. Uitvoeringskosten Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ontvangen subsidie OCW (x miljoen euro)	4,3	2,3	2,3	2,3	2,185	2,156
Aandeel voorbereidings-, uitvoerings- en operationele kosten (%) (A+B)	24	40	38	37	49	38
Aandeel operationele kosten (%) (B)	17	32	26	33	33	21

Op basis van het bovenstaand overzicht concluderen wij dat het aandeel van kosten die het Fonds maakt om zijn taken uit te voeren op het totale subsidiebedrag gemiddeld genomen hoog is. Hoewel we geen referentiecijfers hebben, weten we dat de overheid uitvoeringskosten bij subsidieregelingen probeert te beperken tot ongeveer tien procent.

Bij de kosten die het Fonds maakt voor de uitvoering van zijn taken plaatsen we wel enkele aanvullende opmerkingen, namelijk:

- Het hoge aandeel van deze kosten wordt mede veroorzaakt door het relatief lage subsidiebudget. Fondsen die over een hoger subsidiebudget beschikken, kunnen profiteren van schaalvoordelen die niet haalbaar zijn voor een relatief klein fonds als het SvdJ. Ook een klein fonds moet een bureau met bestuur en personeel inrichten;
- De variatie in het aandeel van de totale kosten (24% in 2011; 49% in 2015) wordt veroorzaakt door de introductie van nieuwe regelingen (bijvoorbeeld de regeling Vernieuwende journalistiek in 2014). Op een klein budget hebben de kosten die gepaard gaan met de uitvoering van een nieuwe regeling een relatief grote invloed.
- Vanaf 2014 is de ontvangen subsidie van OCW gedaald van 2,3 naar 2,156 miljoen euro (-6,3%), terwijl de taakstelling bijna niet veranderd is.

- Het Fonds heeft na een periode van relatief hoge operationele kosten deze in 2016 aanzienlijk kunnen terugbrengen, o.a. door een vermindering van het aantal bestuursleden (van zeven naar vijf) en een vermindering van de personeelskosten. Dit duidt erop dat het Fonds efficiënter is gaan werken.

7.5 Conclusie

De aanvraag- en besluitvormingsprocedure is sinds de vorige evaluatie eenvoudiger en transparanter geworden. Ondanks enkele verbeteringsuggesties uit het veld wat betreft informatievoorziening bij afwijzing, is het aantal ingediende klachten afgenomen en zeer gering te noemen op het totaal aantal aanvragen. De inzet van externe experts draagt tevens positief bij aan de besluitvormingsprocedure. Tot slot draagt de fasering in toekenning van (kleinere) budgetten bij aan een grotere doelmatigheid van het Fonds, omdat minder rendabele voorstellen eerder kunnen worden bijgestuurd of worden stopgezet.

Ondanks dat het gekozen bestuursmodel in de vorige evaluatie als verbeterpunt is aange-merkt, is het bestaande model ook na interne verkenning en extern advies van Deloitte in tact gebleven. Wel is het Bestuursreglement vernieuwd en zijn er heldere afspraken vastgelegd over taak- en rolverdeling tussen bestuur en bureau. Het huidige bestuursmodel is bij het huidige kleine bureau te rechtvaardigen vanwege de grote betrokkenheid, expertise en netwerken van de bestuursleden, maar mocht in de toekomst het bureau een grotere omvang aannemen, dan lijkt het raadzaam de bestuursstructuur opnieuw te heroverwegen. In het bijzonder de scheiding tussen bestuur en toezicht zou meer aansluiten bij de huidige opvattingen over *good governance*. Het Fonds kent een relatief hoog aandeel kosten om zijn taken uit te voeren, maar hierbij moet aangetekend worden dat een relatief klein fonds niet kan profiteren van de schaalvoordelen die een groter subsidiebudget met zich meebrengt.

De doelmatigheid van het Fonds is groot te noemen, gezien de waardering voor de bijdrage aan journalistieke vernieuwing en meerwaarde van het Fonds, afgezet tegen de beperkte investeringsimpuls (€2,2 mln in 2016).

8 Verbeterpunten uit vorige evaluatie

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de mate waarin de verbeterpunten uit de vorige evaluatie (periode 2006-2010) door het Fonds zijn opgevolgd. Tevens worden de verbeterpunten die uit de huidige evaluatie afgeleid kunnen worden, samengevat.

8.1 Opvolging verbeterpunten vorige evaluatie

In de vorige evaluatie, uitgevoerd door Research voor Beleid, is een zestal verbeterpunten naar voren gekomen. Hieronder wordt beschreven op welke wijze deze zijn opgepakt en uitgewerkt door het SvdJ.

1. Vergroot de transparantie van subsidieverlening

De belangrijke wijzingen die zijn doorgevoerd in de regelingen betreffen een uitbreiding van criteria zodat besluitvorming beter wordt onderbouwd en de transparantie van besluitvorming wordt verhoogd. Tevens is de besluitvorming meer gestroomlijnd en het aantal besluitvormingsmomenten beperkt. Dit betekent dat deelbeslissingen zijn weggehaald, hetgeen minder aanknopingspunten vormt voor eventuele bezwaren. Het aantal bezwaren is in de evaluatieperiode sterk afgenomen. Uit de survey is gebleken dat de terugkoppeling op aanvragen tijdig was, hoewel vooral aanvragers met afgewezen voorstellen nog steeds de onderbouwing van de beoordeling en de transparantie hiervan niet altijd voldoende achten. Zo is voor de indieners niet altijd duidelijk waarom het ene project wel en het andere niet gesteund wordt door het Fonds.

2. Heroverweeg het gekozen bestuursmodel

De aanbeveling om het bestuursmodel te heroverwegen is weliswaar opgepakt, maar dit heeft niet geleid tot een echte aanpassing. Het model van een inhoudelijk betrokken executief bestuur dat niet alleen de strategie bepaalt maar ook alle belangrijke besluiten neemt, waaronder alle subsidieaanvragen, is gehandhaafd. Daarmee wijkt het bestuursmodel af van andere cultuurfondsen, waar een scheiding tussen bestuur en extern toezicht in een Raad van Toezicht-model gangbaar is. De argumenten om dit model te handhaven (klein bureau, behoefte aan expertise bij beslissingen over subsidies, behoefte aan kennis en ervaring ten opzichte van een relatief jong bureau) zijn mogelijk op termijn onvoldoende houdbaar uit oogpunt van hedendaagse opvattingen over 'good governance'. De huidige praktijk functioneert weliswaar goed en lijkt kostenefficiënt, maar de rationale ervoor is eerder pragmatisch dan principieel.

Het bestuursmodel is verder uitgewerkt (Deloitte) maar in de praktijk is dit model gelijk gebleven. Wel is het aantal bestuurders afgenomen van 7 naar 5. Naast een in 2015 nieuw opgesteld Bestuursreglement met een heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen bestuur en bureau, zijn enkele procedures en werkwijzen aangepast. Zo is het bureau sterker dan voorheen betrokken in het voortraject van het besluitvormingsproces van de subsidieaanvragen.

3. Heroverweeg omgang met regeling persorganen

Het SvdJ heeft sinds de eerste evaluatieperiode een transformatie ondergaan. Zo is in 2011 de basis gelegd voor nieuwe afspraken over de koers van het SvdJ. De nadruk lag op een verschuiving van 'geld naar kennis'. Het SvdJ is daarmee veranderd van een orgaan dat vooral subsidieregelingen uitvoert naar een orgaan dat langs meerdere wegen tracht innovatie te stimuleren. Het Fonds richt zich in toenemende mate op het stimuleren van vernieuwing in plaats van structurele financiering van exploitatielasten. Er wordt de laatste jaren nauwelijks nog beroep gedaan op de exploitatieregeling en sinds 2013 heeft het Fonds daarom geen aparte middelen vrijgemaakt voor de regeling. Als er een aanvraag voor de regeling wordt gedaan die binnen de doelstellingen van het Fonds past, doet het Fonds een beroep op het eigen weerstandsvermogen. Het Fonds houdt hiervoor een reserve aan van rond de €2 miljoen, in 2016 is dit bijgesteld naar €1 miljoen. Het is wel een middel om projecten te stimuleren die niet onder de innovatieregeling vallen. Tevens is het de enige regeling van waaruit kredieten kunnen worden verstrekt. Zoals de regeling nu is vormgegeven, is deze enkel geschikt voor dag-, week- en maandbladen. Het voortbestaan van de regeling valt door het SvdJ voor de toekomst opnieuw te heroverwegen.

4. Meer oog voor bruikbaarheid onderzoek

Het Fonds heeft in toenemende mate oog voor de bruikbaarheid van zijn onderzoek. Het scenario-onderzoek is hier een goed voorbeeld van. Dit onderzoek wordt breed gedragen en het veld is zeer positief over de gekozen aanpak. Op de andere drie grote onderzoeken wordt wisselend gereageerd, deze onderzoeken geven duiding aan de huidige cijfers en geven daarmee een bevestiging van het bestaande beeld. Enkele gesprekspartners vinden deze onderzoeken daarom minder waardevol terwijl anderen het juist erg belangrijk vinden dat de cijfers worden gebundeld en inzichtelijk worden gemaakt. Het veld zou hier bij voorkeur meer in het voortraject betrokken willen worden om de bruikbaarheid te vergroten. Tevens zou het SvdJ nog meer dan nu het geval is, kunnen afstemmen met andere instellingen met vergelijkbare of aanverwante onderzoeken, zoals hogescholen, universiteiten, het Commissariaat voor de Media en het Sociaal en Cultureel Planbureau.

5. Investeer in toenadering tot veld

Gesprekspartners oordelen over het algemeen positief op de zichtbaarheid van het Fonds in het veld. Doordat het Fonds zich steeds meer bezighoudt met het coachen en begeleiden van projectaanvragers door het organiseren van pitches en de begeleiding tijdens The Challenge is de zichtbaarheid toegenomen. Ook het scenario-onderzoek heeft bijgedragen aan de bekendheid van het bestuur en van het Fonds in het veld. Het aanstellen van een voorzitter met een ondernemersachtergrond heeft hier mede aan bijgedragen.

6. Verzamel meer kengetallen en voer effectevaluaties van de regelingen uit

Momenteel vindt er parallel aan dit onderzoek een externe effectevaluatie plaats van de verschillende regelingen in opdracht van het Fonds. Tevens is de Persinnovatieregeling meermaals extern geëvalueerd in de periode 2011-2016. In de voortgangsrapportages zou het Fonds meer aandacht kunnen besteden aan kengetallen. Het veld heeft behoefte aan inzage in de mate waarin de projecten succesvol zijn. Tegelijkertijd wordt het Fonds geacht om administratieve lasten zo veel mogelijk te beperken ten gunste van innovatiestimulering.

Samenvatting opvolging verbeterpunten

Verbeterpunt	Opvolging
1. Vergroot de transparantie van subsidieverlening.	Er zijn verbeteringen doorgevoerd. Over het algemeen wordt het proces als transparant ervaren.
2. Heroverweeg het gekozen bestuursmodel.	Heroverweging heeft plaatsgevonden maar niet geleid tot een verandering in het model. Er zijn wel enkele procedures en werkwijzen aangepast.
3. Heroverweeg omgang met regeling persorganen.	Heroverweging heeft plaatsgevonden. Er wordt nauwelijks meer beroep gedaan op de regeling en het Fonds maakt geen aparte middelen meer vrij maar houdt een reserve aan.
4. Meer oog voor bruikbaarheid onderzoek.	Het Fonds slaagt hier in toenemende mate in. In het algemeen is de toepasbaarheid toegenomen (minder academisch) hoewel de uitkomsten vaak weinig verrassend zijn. Het Scenario-onderzoek is erg goed ontvangen.
5. Investeer in toenadering tot veld.	Hier is flink in geïnvesteerd en met succes. Door in diverse activiteiten (communicatie, bijeenkomsten, coaching, feedback op voorstellen) direct contact te zoeken met het veld is het Fonds in toenemende mate zichtbaar.
6. Verzamel meer kengetallen en voer effectevaluaties van de regelingen uit.	Dit is in de evaluatie-periode gedaan; het Fonds evalueert de diverse regelingen regelmatig.

Tabel 14. Verbeterpunten vorige evaluatie en de mate waarin deze zijn opgevolgd in de periode 2011-2016.

9 Conclusies en aanbevelingen

In dit slothoofdstuk presenteren we de belangrijkste uitkomsten van de evaluatie van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek in de periode 2011-2016. De bevindingen zijn afkomstig van het surveyonderzoek, deskresearch, interviews met stakeholders en sectordeskundigen en een validerende werkbijeenkomst. De volgende paragraaf geeft de belangrijkste conclusies van deze evaluatie nader uitgesplitst naar doeltreffendheid en doelmatigheid van het SvdJ. We sluiten af met een paragraaf met onze aanbevelingen en leermomenten uit de interviewgesprekken en de survey. De uitkomsten van de onderliggende evaluatie zijn hierna puntsgewijs opgesomd.

9.1 Conclusies

Hoofdconclusie

Het Fonds is er in de afgelopen evaluatieperiode (2011-2016) in geslaagd om op professionele en effectieve wijze uitvoering te geven aan zijn wettelijke taken inzake subsidieverlening en onderzoek. Het is daarbij tevens gelukt om de sector meer en beter te betrekken (ook de kleine en nieuwe spelers) en zijn zichtbaarheid te vergroten. Het lukt het Fonds ook om middels de ruimte die de formele doelstelling geeft en de mogelijkheid om 'overige taken' uit te voeren in te spelen op nieuwe ontwikkelingen in en vragen uit de sector. De aandacht voor coaching en begeleiding van startende ondernemers in de journalistiek en de signaleringsfunctie richting de politiek illustreren deze verbrede en proactieve taakinving in praktische zin. Meer strategisch ontwikkelt het Fonds zich van een subsidieverstrekker naar een katalysator voor innovatie. De meerwaarde van het Fonds komt ook tot uitdrukking in het gegeven dat veel van de door het Fonds gesteunde projecten geen doorgang zouden vinden zonder deze steun, en dat gesteunde projecten resulteren in spillovers en cross-sectorale samenwerking.

Ondanks de verbeteringen die het Fonds in de afgelopen periode heeft gerealiseerd (naar aanleiding van de vorige evaluatie) vragen enkele punten nog nader aandacht. Vanwege de genoemde kennisspillovers zou het Fonds afgewezen aanvragen wellicht meer aandacht kunnen geven, niet alleen wat betreft de onderbouwing van afwijzingen, maar ook in de vorm van gerichte 'nazorg' om in de toekomst tot verbeterde voorstellen te komen. Wat betreft de (uitbestede) onderzoeken lijkt winst mogelijk door meer nog dan nu vraaggestuurd te opereren. Met name voor toekomstgericht en toepassingsgericht onderzoek blijkt veel interesse in het veld te bestaan. Verder blijft de toekomstvastheid van het gehanteerde bestuursmodel een aandachtspunt.

Doeltreffendheid SvdJ

1. Het Fonds is er in geslaagd om in de afgelopen periode zijn taken uit te voeren, in het bijzonder ten aanzien van het verstrekken van subsidies (voor innovatie), het verrichten van onderzoek (ten bate van de gehele sector) en overige taken. De innovatiestimuleringsfunctie wordt in het veld breed onderschreven en als belangrijkste meerwaarde van het Fonds ervaren. De scenariostudie is een goed voorbeeld van onderzoek dat veel impact heeft gehad in de vorm van ontstane samenwerking tussen het SvdJ (zowel bureau als bestuur) en het veld (zowel private als publieke partijen). Ook heeft het Fonds adequaat overige taken opgepakt die liggen in de sfeer van communicatie en de begeleiding van startende ondernemers. Zo is het Fonds nu meer zichtbaar met een verbeterde website en sectorgerichte bijeenkomsten. Ook is het Fonds meer proactief geworden, bijvoorbeeld waar het gaat om de signaalfunctie richting politiek (brief aan

de informateur) en het direct begeleiden van kleine bedrijven en zelfstandigen bij innovatie en het opzetten van duurzame verdienmodellen (enkel subsidieverlening zonder begeleiding biedt onvoldoende uitzicht op succes).

2. Het veld ziet een belangrijke meerwaarde van het Fonds als een belangrijke aanjager van journalistieke vernieuwing, hoewel bij sommigen het beeld bestaat dat het SvdJ meer nadruk legt op innovaties in verdienmodellen (à la Blendle) en technologieën (waaronder Podcast) dan in journalistiek-inhoudelijke innovatie (bijvoorbeeld User Generated Content of datajournalistiek). Daar staat tegenover dat journalistiek-inhoudelijke innovatie altijd meegenomen wordt in de beoordeling van voorstellen (maar dat deze vorm van innovatie *an sich* als relatief goedkoop wordt gezien in vergelijking met aanpassingen in bedrijfsvoering en inzet van nieuwe technologieën). De activiteiten die het Fonds daartoe onderneemt (innovatiesubsidies, onderzoek, communicatie, bijeenkomsten) worden in de breedte ondersteund, waarbij de innovatiesubsidie als belangrijkste geldt. Het onderzoek dat het Fonds verricht of laat verrichten, krijgt iets minder waardering en circa 60% van de respondenten is bekend met de vier recente onderzoeken van het SvdJ.
3. Het Fonds slaagt erin om in de breedte het veld aan zich te binden, en dat inclusief nieuwe spelers. Dit komt best tot uitdrukking in de brede spreiding van deelnemers aan de subsidieregelingen volgens de survey (20% internetonderneming, 12% uitgever, 12% individuele journalist, 9% ICT-leverancier, 7% omroep).
4. Een meerderheid van de projectaanvragen die het Fonds niet ondersteunt met een subsidie vindt geen doorgang (57%). Van de projecten die wel steun ontvangen, zou eveneens een meerderheid geen doorgang vinden zonder steun (58%). Deze resultaten duiden op een toegevoegde waarde (additionaliteit) van de subsidieregelingen. Tegelijkertijd geldt dat een niet onaanzienlijk deel van de innovatieprojecten ook zonder subsidie doorgang had gevonden (43%), soms in afgeslankte vorm, soms met steun van andere investeerders.
5. Uitsplitsing van projectdoorgang naar type aanvrager leert ons dat bij bijna alle bevraagde week- of maandbladen en uitgevers het project alsnog doorgang heeft gevonden ondanks dat er geen subsidie verstrekt is. Vooral bij bedrijven buiten de sector, ideële organisaties, ICT-leveranciers, en individuele journalisten heeft het project juist geen doorgang gevonden zonder subsidie.
6. De gesteunde projecten en projecten die zonder steun toch doorgaan, dragen vooral bij aan het bereiken van de doelstellingen uit het oorspronkelijke projectplan en aan de vernieuwing van de organisatie. Dat geldt in sterkere mate voor de organisaties die wel subsidie hebben ontvangen. Een bijdrage aan de omzet van de organisatie is minder evident. Ook leiden gesteunde projecten tot nieuwe samenwerkingsverbanden binnen en buiten de journalistiek. Dit is een interessant effect van de projecten dat wellicht wat meer aandacht en ook waardering verdient.
7. Ondanks de positieve reacties op het scenario-onderzoek, is de impact van de onderzoeken in zijn algemeenheid minder evident. Het veld stelt dat ze bijdragen aan de vergroting van de pluriformiteit van journalistieke producten en (in iets mindere mate) aan de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen. Enkele geïnterviewden stellen de vraag in hoeverre de onderzoeken die door het Fonds zijn geëntameerd voldoende waarde toevoegen aan de bestaande kennis en onderzoeken. De indruk bij hen bestaat dat er op meerdere velden sprake is van vergelijkbare inspanningen op hetzelfde thema. Meer coördinatie op dit punt door bijvoorbeeld het ministerie zou kunnen leiden tot meer efficiëntie en samenwerking van het Fonds met andere partijen die onderzoek (laten)

doen, zoals het Commissariaat voor de Media en het Sociaal Cultureel Planbureau. Wat betreft het scenario-onderzoek wordt vooral het brede draagvlak en de toegenomen samenwerking als belangrijkste resultaat genoemd.

8. Het innovatiestimuleringsprogramma zorgt ervoor dat niet alleen projectdeelnemers direct profiteren (slimmer worden) van de ontwikkelde kennis en innovatie, maar dat deze resultaten indirect ook doorsijpelen naar andere organisaties binnen en buiten de sector. Er is dus sprake van spillover effecten, die wellicht een belangrijker resultaat van het project vormen dan de beoogde oorspronkelijk doelstellingen. In dat kader wordt door het veld meermaals benadrukt dat het Fonds vaak projecten ondersteunt die in de ogen van ondernemers geen of nauwelijks kans op inhoudelijk en commercieel succes hebben. Dit bezwaar wordt mogelijk weggenomen door te wijzen op de nieuwe kennis die mislukte pogingen tot innovatie oplevert, onder voorwaarde dat de spillover van die kennis goed geborgd wordt. Overigens wijzen sommigen erop dat de grote spelers in de markt eerder b-projecten onder de regelingen van het Fonds zullen uitvoeren vanwege angst voor het weglekken van concurrentiegevoelige informatie.
9. Het is mede - vanwege het vorige punt - wenselijk om kennisdeling beter te borgen, ook wanneer projecten zijn mislukt. Mislukte projecten bereiken hun primaire doelen niet, maar leveren tegelijkertijd vaak nieuwe kennis die van grote waarde is voor nieuwe projecten en aanvragen, en voor de sector in het algemeen. Terugkoppelmomenten worden als zeer waardevol ervaren.

Doelmatigheid SvdJ

10. De subsidieaanvragers zijn in de breedte tevreden over het aanvraagproces (van aanvraag tot en met besluitvorming en terugkoppeling). Gemiddeld genomen is men iets kritischer over de transparantie van het proces en de onderbouwing van het besluit over de aanvraag. Dat geldt beduidend sterker voor degenen wier verzoek is afgewezen dan voor degenen die subsidie ontvingen.
11. Het Bestuur heeft een formele rol in de aanvraagprocedure voor innovaties, omdat hij uiteindelijk de finale beslissing neemt over de toekenning van een aanvraag. Het bestuur kan daarbij afwijken van het advies van de expertcommissie, bijvoorbeeld omdat het budget geen honorering van alle aanvragen toelaat (iets wat ook bij andere cultuurfondsen geldt) of omdat experts het oneens zijn. Desondanks stellen wij dat het bestuur ook een materiële rol op zich neemt en daarmee parallel aan de expertcommissie ook inhoudelijk naar de voorstellen kijkt. Dit is verklaarbaar vanuit de grotere betrokkenheid van het bestuur bij de (dagelijkse) werkzaamheden van het bureau, de directie *en* de experts, maar het leidt wel tot extra werk en een beeldvorming naar buiten toe van een zwaar opgetuigde aanvraagprocedure.
12. Het Fonds heeft vrijwel alle aanbevelingen uit de vorige evaluatie een goede opvolging kunnen geven. De aanbeveling om het bestuursmodel te heroverwegen is weliswaar opgepakt, maar dit heeft niet geleid tot een aanpassing. Het model van een inhoudelijk betrokken executief bestuur, dat sturing geeft aan een directie en ondersteunend bureau, is overeind blijven staan. Daarmee wijkt het bestuursmodel af van andere cultuurfondsen, waar een Raad van Toezicht-model gangbaar is. Wel is het Bestuursreglement vernieuwd en zijn er heldere afspraken vastgelegd over taak- en rolverdeling tussen bestuur en bureau. Het huidige bestuursmodel dat in de praktijk goed werkt, is bij het huidige kleine bureau te rechtvaardigen vanwege de grote betrokkenheid, expertise en netwerken van de bestuursleden en vanuit kostenefficiëntie.

13. Doelmatigheid van het Fonds is groot te noemen, gezien de waardering voor de bijdrage aan journalistieke vernieuwing en meerwaarde van het Fonds, afgezet tegen de beperkte investeringsimpuls (€2,2 mln in 2016). Dit heeft wel als gevolg dat een relatief groot aandeel van het subsidiebudget wordt besteed aan bureaunkosten. Hier staat echter tegenover dat het een relatief klein Fonds is met een klein budget. Er kan niet geprofiteerd worden van schaalvoordelen. Bovendien zijn de bureaunkosten gedurende de evaluatieperiode afgenomen, wat duidt op meer efficiënte uitvoering van werkzaamheden.

9.2 Aanbevelingen

Hierna volgt een aantal aanbevelingen van de evaluator, voortvloeiend uit de evaluatie voor zowel het Fonds als voor het ministerie.

1. Het ministerie kan in samenspraak met het Fonds en met het veld de huidige doelstelling tegen het licht houden gezien de ontwikkeling die het Fonds in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt (van pluriformiteit naar innovatie, van geld naar kennis, etc.).
2. Het Fonds zou op basis van een dergelijke herijking kunnen nagaan welke invloed dat heeft op de huidige taakstelling, in het bijzonder waar het de invulling van 'overige taken' betreft. Deze lijken belangrijker te worden en zouden daarom explicieter benoemd moeten worden.
3. Het Fonds dient de ingeslagen weg – begeleiden van subsidieaanvragers om van hun project een succes te maken / ondernemerschap stimuleren – te blijven volgen, maar tegelijk de afweging te maken of het Fonds voor deze taak over voldoende capaciteit en competenties beschikt. De stap richting een rol als katalysator en incubator van innovatieve activiteiten vergt wellicht aanvullende en deels nieuwe expertises.
4. Het Fonds zou de portfolio van activiteiten in overweging kunnen nemen (in ieder geval niet nog meer regelingen creëren) en het veld betrekken om het aanbod nog beter aan te laten sluiten op de knelpunten en vragen waar het veld mee worstelt. Gegeven het (beperkte) budget adviseren wij om verdere versnippering van regelingen tegen te gaan door focus op innovatie en samenwerking te houden en de omvang van de steun per project op een minimaal niveau te houden.
5. Het Fonds kan als scharnier tussen politiek en het veld en als vertegenwoordigende organisatie een bijdrage leveren aan (1) de afstemming tussen verschillende onderzoeken (Stand van Nieuwsmedia en Media Monitor), (2) een gericht en actiever onderzoeksbeleid van OCW voor de sector journalistiek; en (3) de afstemming met NVJ.
6. Het Fonds vervult in toenemende mate een proactieve signaleringsfunctie richting de politiek (bijv. middels een brief aan de informateur of middels contacten met Kamerleden). Een deel van de stakeholders (vooral de private partijen) vindt het onwenselijk als de rol van het Fonds op dit punt meer neigt naar politieke lobby. De in het veld breed gedragen signaleringsfunctie zou niet moeten doorschieten en de onafhankelijkheid van het Fonds negatief beïnvloeden.
7. Het Fonds zou in de beoordeling van projectaanvragen meer nadruk kunnen (laten) leggen op potentiële leer- en netwerkeffecten van projecten. Dit moet niet beperkt blijven tot de beoordeling. Het Fonds kan aanvullend meer activiteiten ontplooiën die gericht zijn op het stimuleren van (informeel) contact tussen subsidieaanvragers, het begeleiden en faciliteren van gesteunde aanvragers en het onderling uitwisselen van ervaringen (binnen de sector journalistiek en daarbuiten).

8. Het ministerie van OCW kan in samenspraak met het Fonds de bestuursstructuur opnieuw overwegen wanneer het subsidiebudget en het bureau een grotere omvang aannemen, om het meer in overeenstemming te brengen met andere (cultuur)fondsen. Met name het aanbrengen van een scheiding tussen bestuur en toezicht zou meer aansluiten bij de huidige opvattingen over *good governance*. De argumentatie die het Fonds gebruikt om de huidige praktijk voort te zetten is eerder pragmatisch dan principieel.

Bijlage 1. Overzicht gesprekspartners en deelnemers workshop

Naam	Organisatie
Interviews	
René van Zanten	Directeur Stimuleringsfonds voor de Journalistiek
Frits van Exter Mir Wermuth Andra Leurdijk Roy Khemradj	Leden bestuur Stimuleringsfonds voor de Journalistiek
Vincent Kouwenhoven	Voorzitter bestuur Stimuleringsfonds voor de Journalistiek
Nol Reijnders Edgar Lammertse	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Edmund Lauf Marcel Betzel	Commissariaat voor de Media
Thomas Bruning	Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ)
Gerard Schuiteman Richel Bernsen	Stichting Regionale Publieke Omroep (voorheen Stichting Regionale Omroep Overleg en Samenwerking - ROOS)
Tom Nauta Herman Wolswinkel	NDP Nieuwsmedia
Casper Sikkema	VICE
Marten Blankenstein	Blendle
Erik van Gruijthuijsen	De Persgroep
Jelle Kamsma	LocalFocus
Arne van der Wal	Follow the Money
Klaske Tameling	Freelance publicist, adviseur en projectmanager. Hogeschool Utrecht
Validerende workshop	
Paul Rutten	Onafhankelijk mediaonderzoeker/-expert
Erik Brouwers	Innovatie-expert

Bijlage 2. Achtergrondgegevens survey

Representativiteit survey: Jaartallen waarin aanvragen werden gedaan.

Jaartal	Respondenten	Survey sample
2011	5%	10%
2012	14%	15%
2013	7%	16%
2014	26%	30%
2015	26%	17%
2016	23%	12%
Totaal	109	637

Representativiteit survey: Type regelingen waarvoor aanvragen werden gedaan.

Type regeling	Respondenten		Survey sample	
	n	%	n	%
Innovatieregeling*	56	51%	321	50%
Onderzoeksregeling*, **	14	13%	58	9%
Regionale samenwerking*	11	10%	56	9%
The Challenge	5	5%	50	8%
Exploitatierегeling*	8	7%	55	9%
Jonge journalisten regeling	0	0%	0	0%
Sponsorregeling	15	14%	94	15%
Overig	0	0%	3	0%
Totaal	109		637	

* Inclusief projectideeën

** Inclusief onderzoek in opdracht

Bijlage 3. Totaaloverzicht financiële analyse

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
INKOMSTEN						
Ontvangen subsidie OCW	€ 4.300.000	€ 2.300.000	€ 2.300.000	€ 2.300.000	€ 2.185.000	€ 2.156.000
Subsidie voorgaande jaren				€ -199.159		
Interest baten minus lasten	€ 237.605	€ 210.526	€ 133.073	€ 75.211	€ 108.374	€ 37.608
UITGAVEN						
Totale lasten subsidieverstrekking	€ 6.910.603	€ 1.719.635	€ 1.092.658	€ 1.355.350	€ 1.266.563	€ 1.243.011
Subsidies in de vorm van uitkeringen	€ 6.633.775	€ 1.095.110	€ 804.140	€ 980.016	€ 1.057.424	€ 919.506
Innovatieregeling	€ 3.346.525	€ 1.287.379	€ 801.261	€ 653.942	€ 782.690	€ 661.914
Onderzoeksregeling	€ 261.093	€ -420.329	€ 53.966	€ 22.190	€ 76.409	€ 38.122
Regionale journalistieke samenwerking (tijdelijk)		€ 4.342	€ 196.600	€ -93.304	€ 6.250	€ 150.000
Vernieuwende journalistiek (The Challenge)				€ 46.679	€ 33.460	€ 88.402
Persorganen	€ 230.183	€ 56.167	€ 79.207	€ 364.367	€ 16.901	€ -50.000
Jonge journalisten regeling	€ 2.220.000	€ 250.000	€ -379.059	€ -13.858		
Journalistieke internetinformatieproducten	€ 301.974	€ -82.449	€ -2.002		€ 144.864	€ 31.068
Minderhedenbladen	€ 274.000				€ -3.150	
Regeling samenwerking fondsen			€ 54.167			
Vorbereiding- en uitvoeringskosten subsidieverstrekking	€ 298.615	€ 201.305	€ 266.138	€ 273.831	€ 340.722	€ 358.213
Innovatieregeling	€ 180.360	€ 75.917	€ 163.799	€ 192.707	€ 248.376	€ 228.959
Jonge journalisten regeling	€ 71.244	€ 70.583				
Vernieuwende journalistiek (The Challenge)				€ 60.732	€ 84.238	€ 66.842
Juridische ondersteuning				€ 5.163	€ 6.018	€ 14.486

Regionale samenwerking						€ 35.945
Overig	€ 47.011	€ 54.805	€ 102.339	€ 15.229	€ 2.090	€ 11.981
Voorziening kredietverlening	€ -21.787	€ 423.220	€ 22.380	€ 101.503	€ -131.583	€ -34.708
Totale onderzoekskosten	€ 309.040	€ 343.522	€ 415.462	€ 721.078	€ 586.899	€ 537.156
Onderzoekskosten	€ 276.115	€ 221.640	€ 201.004	€ 539.330	€ 300.422	€ 217.672
Organisatiekosten congres	-	€ 83.147	€ 96.384	€ 48.648	-	€ 34.140
Sponsorregeling	€ 32.925	€ 38.735	€ 52.950	€ 42.856	€ 58.457	€ 52.110
Communicatiekosten	-	-	€ 65.124	€ 90.244	€ 228.020	€ 138.116
Samenwerking						€ 95.118
Operationele kosten	€ 747.048	€ 725.785	€ 596.686	€ 588.616	€ 726.593	€ 463.278
Bestuurskosten	€ 95.787	€ 81.847	€ 102.019	€ 89.809	€ 85.214	€ 76.096
Personeelskosten	€ 362.529	€ 365.956	€ 252.724	€ 260.801	€ 306.703	€ 152.364
Bureaunkosten	€ 217.070	€ 213.500	€ 173.636	€ 170.799	€ 148.606	€ 138.127
Algemene kosten	€ 71.662	€ 64.482	€ 68.307	€ 67.207	€ 186.069	€ 96.691
Totale inkomsten	€ 4.537.605	€ 2.510.526	€ 2.433.073	€ 2.176.052	€ 2.293.374	€ 2.193.608
Totale uitgaven	€ 7.966.691	€ 2.788.942	€ 2.104.806	€ 2.665.044	€ 2.580.055	€ 2.243.445
Saldo	€ -3.429.086	€ -278.416	€ 328.267	€ -488.992	€ -286.681	€ -49.837

Figuur 16. Inkomsten en uitgaven van het SvdJ uitgesplitst naar kostenpost over de periode 2011-2016.

Contact:

Dialogic
Hooghiemstraplein 33-36
3514 AX Utrecht
Tel. +31 (0)30 215 05 80
Fax +31 (0)30 215 05 95
www.dialogic.nl

